

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MUSİKİSİ PROGRAMI**

**GÜMÜŞHANE İLİNDE TESPİT EDİLEN ORTAK
OYUN HAVALARININ ASMA DAVUL ÇALIM
TEKNİĞİNE GÖRE NOTASYON YAZILIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ünsal YILDIZ**

**Danışman
Dr. Öğr. Üy. Güldeniz EKMEK**

İstanbul – 2019

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MUSİKİSİ PROGRAMI**

**GÜMÜŞHANE İLİNDE TESPİT EDİLEN ORTAK
OYUN HAVALARININ ASMA DAVUL ÇALIM
TEKNİĞİNE GÖRE NOTASYON YAZILIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ünsal YILDIZ**

**Danışman
Dr. Öğr. Üy. Güldeniz EKMEK**

İstanbul – 2019

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Musikisi Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi nsal YILDIZ tarafından hazırlanan “*Gümüşhane İlinde Tespit Edilen Ortak Oyun Havalarının Asma Davul Çalım Tekniğine Göre Notasyon Yazılımı*” konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 28.06.2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üy. Güldeniz EKMEK
: Haliç Üniversitesi (Danışman)

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Müslüm AKDEMİR
: Düzce Üniversitesi

Jüri Üyesi : Prof. Saim AKÇIL
:Haliç Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun kararıyla kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Nur TUNALI
Vekil Müdür

GÜMÜŞHANE İLİNDE TESPİT EDİLEN ORTAK OYUN HAVALARININ ASMA DAVUL ÇALIM TEKNİĞİNE GÖRE NOTASYON YAZILIMI

ORJİNALLİK RAPORU

%27 BENZERLİK ENDEKSİ	%25 İNTERNET KAYNAKLARI	%2 YAYINLAR	%5 ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
---------------------------------	--------------------------------------	-----------------------	-------------------------------

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	karadeniz.gov.tr İnternet Kaynağı	%12
2	polen.itu.edu.tr İnternet Kaynağı	%3
3	gumushanekultur.gov.tr İnternet Kaynağı	%3
4	www.altayli.net İnternet Kaynağı	%1
5	www.mozaik.at İnternet Kaynağı	%1
6	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	%1
7	issuu.com İnternet Kaynağı	<%1
8	www.vboxturkey.com İnternet Kaynağı	<%1

.29./07./2019

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Gümüşhane İlinde Tespit Edilen Ortak Oyun Havalarının Asma Davul Çalım Tekniğine Göre Notasyon Yazılımı” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Dr. Öğr.Üyesi Güldeniz EKMEK'in sorumluluğunda tamamladığımı, örnekleri kendim topladığımı, analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Ünsal YILDIZ

TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, başta desteğini asla esirgemeyen ve beni bu konuda motive eden tez danışmanım, Dr. Öğr. Üy. Güldeniz Ekmen'e, Lisans yıllarımdan bu yana ders dönemim boyunca ve dışında pek çok konuyu araştırmama ve öğrenmeme vesile olan kıymetli hocam Doç. Dr. Müslüm Akdemir'e teşekkürü borç bilirim. Tez izleme dönemlerimde, çalışmama eleştirileri ile katkı veren Öğr. Gör. Zehra Tülin Değirmenci'ye ve Dr. Öğr. Üy. Naci Madanoğlu'na şükranlarımı sunarım. Ayrıca tez savunmasına katılarak kıymetli eleştirileri ile çalışmama katkı sunan kıymetli hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Eğitim süresince dostluğunu ve tecrübelerini benimle paylaşan sevgili arkadaşlarım Yaşar Erdoğan'a ve Gökhan Kırmızıgül'e ise ayrıca teşekkür ederim.

Her daim yanımda olan, beni bin bir emekle bugünlere ulaştıran eğitim hayatımda desteğini esirgemeyen sevgili anne ve babama, sevgili eşim Esra Koç Yıldız'a, kardeşim Soysal Yıldız'a, son olarak bu hayattaki en büyük motivasyon kaynağım kızım Duru Yıldız'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ünsal YILDIZ

İstanbul 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEZ ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiv
1. GİRİŞ	1
2. GÜMÜŞHANE İLİNİN TARİHSEL, COĞRAFİ, SOSYOEKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPISI	6
2.1. Tarihsel Yapısı	6
2.2. Coğrafi Yapısı	7
2.3. Sosyoekonomik Yapısı.....	8
2.3.1. Sosyokültürel Yapı	10
2.3.2. Giyim Ve Kuşam	17
3. GÜMÜŞHANE İLİN DE TESPİT EDİLEN ORTAK OYUN TÜRLERİ.....	19
3.1. Halaylar	24
3.2. Barlar	25
3.3. Horonlar.....	28
3.4. Oyunların İcra Biçimi Ve İcra Ortamları	32
4. GÜMÜŞHANE İLİ HALK OYUNLARINDA ÇALINAN HALK ÇALGILARI.....	36
4.1. Davul	37
4.2.Zurna	43
5. ASMA DAVUL ÇALGISINDA NOTASYON YAZILIMI.....	49
5.1. Düm Sesi ve Notasyonu	51
5.2. Tek Sesi ve Notasyonu	52
5.3. Yek Sesi ve Notasyonu.....	53
5.4. Cız Sesi ve Notasyonu.....	53
5.5. Çember Sesi ve Notasyonu.....	54
5.6. Kasnak Sesi ve Notasyonu	54

6. TESPİT EDİLEN ORTAK OYUN HAVALARININ ASMA DAVUL ÇALIM YÖNTEMİNE GÖRE NOTASYON YAZILIMI	56
6.1. Temur Ağa Oyunu.....	56
6.2. Dik Horon Oyunu.....	60
6.3. Dello Oyunu.....	64
6.4. Hanım Oyunu.....	66
6.5. Karabet Oyunu.....	70
6.6. Sarı Kız Oyunu.....	73
6.7. Tamzara Oyunu.....	76
6.8. Sık Sıra Oyunu.....	78
6.9. Hanım Barı Oyunu.....	82
6.10. Üç Ayak Oyunu.....	84
6.11. Daldala Oyunu.....	86
6.12. Dizden Kıрма Oyunu.....	88
6.13. Beş Ayak Oyunu.....	90
6.14. Güzeller Oyunu.....	92
7. SONUÇ	94
8. KAYNAKLAR	96
9. EKLER	99
10. ÖZGEÇMİŞ	103

KISALTMALAR

M.Ö.: Milattan Önce

s.: Sayfa

vb.: Ve Benzeri

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 2.1 Gümüşhane İli ve İlçeleri	6
Şekil 2.2 Zilli Kilim Örneği	11
Şekil 2.3 Gudu ve Külek Örneği	12
Şekil 2.4 İki Dikmeli Sepet Örneği	13
Şekil 2.5 Gümüşhane İlinde Dünden Bugüne Giyim Örneği	18
Şekil 3.1 Hanım Oyunlarına Örnek Fotoğraf	25
Şekil 3.2 Bar Oyunu Oynayan Erkekler	27
Şekil 3.3 Canik, Hanım Oyunu Fotoğrafı	30
Şekil 3.4 Oyunların İcra Ortamı	32
Şekil 3.5 Oyunların İcra Ortamı	33
Şekil 3.6 Oyunlardaki Uyum Örneği	35
Şekil 4.1 Yöresel Asma Davul ve İcracısı	38
Şekil 4.2 Silindir Hale Getirilip Birleştirilmiş Kasnaklar	39
Şekil 4.3 Deri Örneği	40
Şekil 4.4 Çembere Sarılmış Deriler	40
Şekil 4.5 Ağaç Çember Örnekleri	41
Şekil 4.6 Kasnak Bağı Örnekleri	41
Şekil 4.7 Deri Askı Kayış Örnekleri	42
Şekil 4.8 Günümüzde ve Geçmişte Anadolu'da Görülen Bazı Tokmak Çeşitleri	42
Şekil 4.9 Plastik ve Ağaç Çubuk Örneği	43
Şekil 4.10 Zurna ve İcracısı	44
Şekil 4.11 Zurna Sazı	44
Şekil 4.12 (Kaynak: Gazimihal, 1975: 12.), 1- Lüle, etem 2- Nezik 3- Nefes yahut dös deliği ve makam deliği 4- Cin yahut şeytan delikleri 5- Zurna borusu 6- Hava döndüren delikleri 7- Avurtluk 8- Kamış yahut sipsi	45
Şekil 4.13 Lüle Örneği ve Lüle İle Birleştirilmiş Kamış	45
Şekil 4.14 Nezik Örneği	46
Şekil 4.15 Zurna Borusu ve Cin Delikleri	46
Şekil 4.16 Hava Döndüren Örneği	47
Şekil 4.17 Avurtla Örneği	47
Şekil 4.18 Kamış Örneği	47
Şekil 5.1 Usul Notası Yazımında Kullanılan İki Çizgili Porte	49
Şekil 5.2 (Kaynak: Arel, 1968: 33) Arel ve Özkan'ın Kullandığı Usul Notası	50
Şekil 5.3 (Kaynak: Şahin, 2009: 91) Mustafa Şahin'in Tezindeki Davul Notası Yazımı	50
Şekil 5.4 (Kaynak: Oldaç, 2000: 34) Bortan Oldaç'ın Tezindeki Davul Notası Yazımı	50
Şekil 5.5 (Kaynak: Akdemir, 2011: 20) Müslüm Akdemir'in Tezindeki Bendir Notası Yazımı	50
Şekil 5.6 Düm Sesi Yazımı	51
Şekil 5.7 Asma Davulda Düm Sesi Görseli	52
Şekil 5.8 Tek Sesi Yazımı	52
Şekil 5.9 Asma Davulda Tek Sesi Görseli	52
Şekil 5.10 Yek Sesi Yazımı	53
Şekil 5.11 Asma Davulda Yek Sesi Görseli	53
Şekil 5.12 Cız Sesi Yazımı	53
Şekil 5.13 Çember Sesi Yazımı	54
Şekil 5.14 Asma Davulda Çember Sesi Görseli	54
Şekil 5.15 Kasnak Sesi Yazımı	54
Şekil 5.16 Asma Davulda Kasnak Sesi Görseli	55

Şekil 6.1 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Temur Ağa Oyunu Notası	59
Şekil 6.2 (Kaynak: Dursun Kement, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Dik Horon Oyunu Notası.....	63
Şekil 6.3 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Dello Oyunu Notası	65
Şekil 6.4 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Hanım Oyunu Notası	69
Şekil 6.5 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Karabet Oyunu Notası	72
Şekil 6.6 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Sarı Kız Oyunu Notası	75
Şekil 6.7 (Kaynak: Ali Kaya, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Tamzara Oyunu Notası.....	77
Şekil 6.8 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Sık Sıra Oyunu Notası.....	81
Şekil 6.9 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Hanım Barı Oyunu Notası.....	83
Şekil 6.10 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Üç Ayak Oyunu Notası	85
Şekil 6.11 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Daldala Oyunu Notası	87
Şekil 6.12 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Dizden Kırma Oyunu Notası	89
Şekil 6.13 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Beş Ayak Oyunu Notası	91
Şekil 6.14 (Kaynak: Dursun Kement, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Güzeller Oyunu Notası	93

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 3.1 (Kaynak: Yılmaz,2005) Gümüşhane İlçelerinde Oynanan Oyun Havaları	19
Tablo 3.2 (Kaynak: Yılmaz,2005) Gümüşhane İlçelerinde Oynanan Oyun Havaları	21
Tablo 3.3 (Kaynak: Yılmaz,2005) Gümüşhane İlçelerinde Oynanan Oyun Havaları	22
Tablo 3.4 (Kaynak: Yılmaz,2005) Gümüşhane İlçelerinde Oynanan Oyun Havaları	23
Tablo 6.1 Temur Ağa Oyunu Künyesi	56
Tablo 6.2 Dik Horon Oyunu Künyesi	60
Tablo 6.3 Dello Oyunu Künyesi	64
Tablo 6.4 Hanın Oyunu Künyesi.....	66
Tablo 6.5 Karabet Oyunu Künyesi	70
Tablo 6.6 Sarı Kız Oyunu Künyesi	73
Tablo 6.7 Tamzara Oyunu Künyesi	76
Tablo 6.8 Sık Sıra Oyunu Künyesi.....	78
Tablo 6.9 Hanım Barı Oyunu Künyesi.....	82
Tablo 6.10 Üç Ayak Oyunu Künyesi	84
Tablo 6.11 Daldala Oyunu Künyesi	86
Tablo 6.12 Dizden Kıрма Oyunu Künyesi.....	88
Tablo 6.13 Beş Ayak Oyunu Künyesi.....	90
Tablo 6.14 Güzeller Oyunu Künyesi.....	92

GENEL BİLGİLER

Adı Ve Soyadı: Ünsal YILDIZ

Anabilim Dalı: Türk Musikisi

Programı: Türk Musikisi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üy. Güldeniz EKMEN

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans- 2019

GÜMÜŞHANE İLİNDE TESPİT EDİLEN ORTAK OYUN HAVALARININ ASMA DAVUL ÇALIM TEKNİĞİNE GÖRE NOTASYON YAZILIMI

ÖZET

“Gümüşhane İlinde Tespit Edilen Ortak Oyun Havalarının Asma Davul Çalım Tekniğine Göre Notasyon Yazılımı” adlı yüksek lisans tezinde, Anadolu’nun hemen her ilinde, ilçesinde, köyünde icra edilen iki önemli sazın, davul ve zurnanın birlikte çalım geleneği dikkate alınarak ve bu konuda sınırlanan alan olarak Gümüşhane ilinin de tespit edilen ortak oyun havalarının kendine has ritmik yapılarını içeren ortak oyun havalarının ezgileri seçilmiştir.

Birinci bölümde, ülke kültürümüzün temel yapısında önemli bir yere sahip olan halk oyunları anlatılırken, araştırma yapılan Gümüşhane ilinin örf, adet ve geleneklerini, mahalli sanatçı ve yöre halkından bireyler ile ne şekilde görüşmeler yapılarak tespit edildiği aktarılmıştır. Bölümde incelenecek olan ezgilerin hangi kaynaklardan tespit edildiği ve çalışma alanının nasıl sınırlandırıldığına değinilmiştir.

İkinci bölümde, araştırmanın yapıldığı Gümüşhane ilinin birçok uygarlığa da ev sahipliği yapmış tarihi, coğrafi konumu ve ilin içinde bulunduğu Kelkit vadisinin Gümüşhane ili ile bağlantısı anlatılmıştır. Gümüşhane ilinin sosyoekonomik yapısı ve kültürüne yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, Gümüşhane ilinde, ilçe merkezlerinde, köylerinde tespit edilen ortak oyun havaları aktarılmıştır. Bu oyun havalarının icra ortamları ve biçimleri, içerisinde yer aldıkları Türk halk oyunlarının halay, horon ve bar türleri başlıkları altında yöresel özellikleri ile sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, çalışmada tespit edilen ortak oyun havalarının icrasında kullanılan davul ve zurna enstrümanları yöredeki yapı ve özellikleri ile ayrı başlıklar altında ele alınarak incelenmiştir.

Beşinci bölümde, temel amaçlarından biri olan asma davul enstrümanının daha önce yapılan tezler ve çalışmalarda çıkan seslerin nasıl notaya alındığı ve bunların arasında hangi yöntemin benimsenerek tezimize uygun hale getirildiği sunulmuş olup. Asma davul çalgısının notasyonun da gösterilecek olan sesler tek tek ele alınmıştır.

Altıncı bölümde, tespit edilen ortak oyun havalarının asma davul çalım yöntemine göre notasyon yazılımı yer almıştır. Bu ezgiler belli başlıkları altında toparlanmış ve tablolar oluşturularak gösterilmiştir. Yörede yapılan çalışmalar doğrultusunda sınırlandırılıp incelenen kayıtlar üzerinden belirlenen ve temel amaç olan Gümüşhane ilinde ortak oynana halk oyunlarının ezgileri, asma davul sazı ile icra özellikleri eserlerin tempoları belirtilerek aktarılmıştır.

Sonuç bölümünde, bütün başlıkların içeriğinde incelenen ve açıklanan tüm veriler, genel çıkarımlara varılarak bütün olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gümüşhane ili, Halk Oyunları, Asma Davul, Ritim Notasyonu

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Ünsal YILDIZ

Field: Türk Musikisi

Department: Türk Musikisi

Supervisor: Dr. Öğr. Üy. Güldeniz EKMEN

Degree and Date: Yüksek Lisans- 2019

NOTATING OF COMMON OF FOLK DANCE MUSIC DETECTED IN GÜMÜŞHANE PROVINCE IN TERMS OF HANGING DRUMMING TECHNIQUE

ABSTRACT

In the master's thesis named "Notating Of Common Of Folk Dance Music Detected In Gümüşhane Province In Terms Of Hanging Drumming Technique" noting two important instruments, drum and zurna, which are performed in almost every city, district and village of Anatolia by playing together and folk dance melodies commonly known in the region and belong to Gümüşhane which is taken as limit area on this are chosen.

In the first chapter, while the folk dances that have an important place in the basic structure of our country culture is discussed, how the customs and traditions of Gümüşhane where were investigated and interviews of local people and local artists were added. In this section, the sources of the melodies to be examined and how the study area is limited are discussed.

In the second part, the historical and geographical location of Gümüşhane where the research was conducted, and the connection of Kelkit valley in the city with Gümüşhane is explained. The culture, climate, vegetation, population and clothing of Gümüşhane are included.

In the third chapter, an overview of Turkish folk dances was made. Halay, horon and bar types which are included in folk dances of Gümüşhane have been explained. While explaining the folk dances of Gümüşhane, it was explained how they were played in environments in the city and in what ways and with which instruments they played. In the districts and villages of the province, how the dances were named and the structural features of the instruments were included in the study.

In the fourth chapter, one of the main purposes which is how to note the sounds of the hanging drums in theses and studies that have been done before and which method is adopted among these are added to our theses appropriately.

In the fifth chapter, which is the subject of our research, had been gathered under the classification titles according to the and shown with tables. In line with the studies carried out in the region, the main purpose of this study is to determine the melodies, rhythmic structures and performances of the folk dances of Gümüşhane.

In the six chapter The melodies of the folk dances, the hanging drum instrument and the performance features of the joint performances in the Gümüşhane province were stated by stating the tempo of the works.

In the conclusion chapter, all data included in the study were evaluated, general inferences were obtained and these inferences were presented as a whole.

Keywords: Gümüşhane, Folk Dances, Hanging Drums, Rhythm Notation

1. GİRİŞ

Kültürün temel yapılarından birisi olan halk oyunları, halkbilimi başlığı altında incelenir. Halk oyunları toplumların kültürel gelişmede önemli bir yere sahiptir. Bir toplumun kültürel yapısını oluşturan temel taşlardır. Geçmişten bugüne yaşadığımız coğrafya içinde birçok Türk halk oyunu ortaya çıkmış ve yaşadığımız coğrafya içerisinde nesilden nesile aktarılmaya çalışılmıştır.

Yurdumuz halk bilimi açısından tarihten gelen kültür zenginliği ile dünyanın önde gelen ülkeleri arasında bulunmaktadır. Tarihsel açıdan bakıldığında, oyun nosyonu insanlık tarihi kadar eski olduğu görülmektedir. İlk insanlar oyun kavramına doğayı taklit ederek ulaşmışlardır. Örneğin çevresinde gördüğü hayvanların (kartal, şahin, vb.) avlarını avlarken yaptığı hareketlerinden etkilenmiş gördüklerini taklit ederek birbirlerine aktarmıştır.

“Fischer’e göre, sanatın doğuşu da doğadaki seslerin ve görüntülerin taklit edilmesinden kaynaklanır.” (Fischer,2012:36)

Yurdumuzun, bütün coğrafi bölgelerinde oynanan, birbirine yakın, benzer veya farklı tarzlardaki oyun havalarının tarihsel süreçten gelen temeli vardır. Halk oyunlarında Anadolu’da yaşayan uygarlıkların, kültürel miraslarının tarihsel kalıntılarının etkisi vardır. Tarih içerisinde toplumsal gelişme sürecinde yaratılan maddi ve manevi bütün değerlerin sonraki nesillere aktarımındaki en önemli faktör “halk” tır. Halk şarkıları, halk masalları, törenler, el zanaatları, farklı toplumsal yöresel gelenekler aslında halk unsuru olan bireyler tarafından oluşturulmuş, buldukları coğrafi konum özelliklerinden (yer yüzü şekilleri, hava koşulları vb.) etkilenmişlerdir.

Halk oyunları, ait olduğu toplumda, sanatsal ve kültürel özellikleri, bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden, toplumun geçmişi ile bugünü arasında bir geçit oluşturan. Zaman zaman dini unsurları barındıran, belli enstrümanlar ile yöreye ait ezgileri ve ritimleri tek kişi ya da topluluk halinde icra edilen belli bir kalıp ve düzen içindeki hareketler bütünüdür.

Halk oyunlarının yurdumuzun önemli bir parçası olduğunu unutmamak gerekir. Tarih, sanat, sosyoloji, felsefe vb. Birçok bilimsel sahayı ilgilendiren, halk oyunları ile ilgili yapılan araştırmaların azlığı çalışmamızın temel oluşumunda dikkat çekmiştir.

Çalışmamıza konu olan Gümüşhane ili tarihsel süreç içerisinde birçok uygarlığa köprü olmuş, bulunduğu coğrafi konum bakımından birçok yöre ile etkileşimde kalmıştır. Gümüşhane ili halk oyunları müziklerinin en yaygın olarak bilinen ezgileri ve bu ezgilerin ritmik yapıları esas alınarak incelenmiştir. Halk oyunlarının müzik ve ritimleri gerek eski arşivlerden gerekse birebir yapılan derleme çalışmaları ve mahalli sanatçılarla yapılan görüşmeler doğrultusunda toplanmıştır. Şahıslarla sohbet tarzı görüşme (yapılandırılmamış (informal) görüşme);

“Bu yaklaşım, genellikle araştırmacının gözlem amacıyla doğrudan ortama katıldığı alan araştırmalarında kullanılır. Sorular, etkileşimin doğal akışı içinde sorulur ve görüşülen birey kendisiyle görüşme yapıldığını bile fark etmeyebilir.” (Yıldırım ve Şimşek,2008:69,75)

Zaman zaman ise görüşme formu yaklaşımı (yarı yapılandırılmış görüşme);

“Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır.” (Patton, 1987: 169,183)

Araştırma yapılırken mahalli sanatçı ve halk ile antropologlar tarafından geliştirilen ve uygulanan gözlem tekniği kullanılmıştır. Bu tür çalışmalarda Gümüşhane ilinin toplumsal ve kültürel yapısı veya betimsel araştırma yöntemi (doğal gözlem) ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Önceden bahsedilen tekniklerin yanında, katılarak gözlem¹, dışarıdan gözlem² yöntemleri kullanılarak yörede oynanan oyunlar tespit edilerek gözlemlenmiştir. Yörenin ortak olarak oynanan halk oyunlarının, müzikleri ile ilgili kaynaklar tespit edilirken çalışmada yöre müziklerini icra eden sanatçıların, iTunes, Spotify ses

¹ "Katılarak gözlemde, gözlemci, gözlenenlerle birlikte olup onlardan biri gibi davranır; ideal olarak, onun bir gözlemci olduğu da bilinmez." (Karasar, 2014: 158)

² Çobanoğlu'na göre, "Alan araştırmacısının gözlemi yapılacak folklor olayının icrasında sadece bir seyirci veya "pasif" olarak bulunduğu "katılımsız gözlem"dir. (Çobanoğlu, 2005: 74)

kaynakları arşivinden, düğün, kına gecesi, asker uğurlama videoları, bireysel arşiv ve Youtube görüntülü ses kaynakları arşivinden veriler incelenmiştir. Ortak olarak bilinen ezgiler dikkate alınmış. Ortak bir üslup ve icra göz önünde bulundurularak notaya alınmıştır. Yörenin kültürel geçmişini bilen ve hala bu bölgede yaşayan insanlar ile yöre oyunları, müzikleri ve kıyafetleri incelenmiş kayıt altına alınmıştır.

Gümüşhane'deki müzik folkloru için ilk adımda şunları söyleyebiliriz: Buradaki müzik kültürü genel anlamda tipik Doğu Karadeniz damgası taşıırken (türküler ve geleneksel oyun havaları gibi) Doğu Anadolu'ya özgü uzun hava örneklerini de bünyesinde barındırmaktadır. Yörede genel olarak kırık hava türü ezgilere, uzun hava türü ezgilere ve halk oyunu ezgilerine rastlamak mümkün iken ayrıca yörede ezgi eşliğinde söylenen halk hikayeleri, atışmalar, mâni ve koşmalarda çok yaygındır. (Nida Tüfekçi, 1982)

Kelkit vadisinin Oyun çeşitliliği bakımından zenginliği ile en önemli ili olan Gümüşhane de halk oyunlarının profesyonel icrası halk evleri bünyesinde 40'lı ve 50'li yıllarda başlamıştır. Bu oyunların yurt içi ve yurt dışında festivallerde sergiledikleri görülmektedir. Ekipler daha çok Kelkit vadisi olarak anılan bölgedeki illerin merkez oyunlarından örnekler sundukları görülmektedir. Araştırmamızda yerel halkın oynadığı, ulusal ve uluslararası halk oyunları ekiplerince bilinmeyen oyunlara rastlanmış ve asma davul enstrümanının çalım özellikleri notaya alınmıştır. Gümüşhane Bölgesinde, yöre halkı tarafından ortak oynanan oyun türleri Halay, Bar ve Horon örnekleri olduğu gözlemlenmiştir. Ezgileri ve ritmik yapıları, yöre halkı ile görüşmeler ve yöre müziklerini icra eden sanatçıların, iTunes, Spotify ses kaynakları arşivinden, düğün, kına gecesi, asker uğurlama videoları bireysel arşiv ve Youtube görüntülü ses kaynakları arşivinden veriler incelenmiş, notaya alınarak arşivlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bölgesel kültür varlığı olan oyun müziklerinin farklı ritmik yapılarını ortaya koymak da bu amacın başlıca rehberi olmuştur.

Gümüşhane halk oyunu ezgilerine genel olarak bakacak olursak Gümüşhane il merkezinde ve Torul'da Karadeniz kıyı şeridinin, Bayburt'a yakın yerler ile iç bölümlerde Erzurum halk oyunlarının etkisini görürüz. Gümüşhane'de horon ve bar türü oyunların oynanması bunu bize kanıtlamaktadır. Barlar genellikle Bayburt'un Kelkit'e yakın kesimlerinde ve ovalık bölgelerde oynanır. Temur ağa, tamzara, daldala, hanım ve sarıkız en yaygın olan bar türleridir. Horonlar ise ilçelere ve köylere

göre değişiklik göstermektedir. Davul ve zurna eşliğinde oynanan horonların tümüne birden zurna horonu, davul-zurna horonu ve gayda gibi adlar verilirken, davul-zurna horonuna bölgesine göre “muhat” ya da “sekmeç” adı da verilmektedir. Ancak bunların diğerlerine göre belli bir ezgisi yoktur. Yöredeki oyun türlerinde (bar ya da halaylarda) ezginin değişik biçimde söylenmesine “dönderme” adı verilmektedir. Yörede bunlar dışında karşılama ve halay türü oyunlarda görölmektedir. Yöre müzikleri icrası bakımından Kelkit vadisi bölgesinde bulunan Gümüşhane İlinin coğrafi konumdan dolayı başka bir yörede farklı isim ve adlarla anılan oyunlar ilde farklı adlarda almış ve oynanmıştır.

Bölgede oyun müziklerinin ritmik yapısı melodik icra özellikleri göz önüne alındığında da Kelkit vadisinin etkisi ile bazı oyunlarda “Sıksara, Mavrangel” vb. Yörede dikkat çeken farklı ritmik yapıya sahip ezgilerdir.

Yapılan görüşmeler doğrultusunda, yöredeki zengin müzik kültürünü göz önünde bulundurulduğunda, günümüze kadar yapılmış çalışmaların yetersiz olduğu görölmektedir. Bu çalışma günümüzde yaşatılan oyun müziklerinin yöre içeresinde ilçelerde ve köylerde ortak olarak oynanan oyun havalarının tespit edilip. Oyunlara eşlik eden zurna ve asma davul sazının icra biçimlerinin gözlemlenerek, Asma davul çalgısının çalım özellikleri göz önünde bulundularak notaya alınmıştır. Çalışma daha sonra yöre de yapılacak araştırma da ışık tutması amaçlanmıştır.

İşte Gümüşhane ilinin bu denli renkli ve zengin kültürü yapılan bu çalışmanın temel amacı ve öneminin yörede birlikte çalınarak icra edilen iki önemli sazın, asma davul ve zurnanın notaya alınmasına kaynak oluşturmuştur. Bu iki sazın, melodi ve ritim yapılarının bir bütünlük içinde notaya alınmasını ve daha sonraki araştırmalara yol gösterici olması sağlamak için sazların çıkardığı sesler belirtilerek anlatılmıştır. Özellikle asma davul notasyonu ayrı bir şekilde incelenerek. Daha sonraki şahısların yöresel kaynaklarda Gümüşhane ili halk oyunları ezgilerinin ritmik yapılarının asma davul ile nasıl icra edildiği namına bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Enstrümanlar çift porte üzerinde hem ezgisel hem ritmik kalıpları notaya alınarak gösterilmıştir. Bu teknik ile yazılan tezler, kitaplar ve çalışmalar incelenerek en kullanışlı olan yazım tarzı uyarlanmıştır. Bu notasyon çalışması eserlerde birlikte icra edilen ritim enstrümanın yani davulun icra özelliklerinin de kayıt altına alınıp arşivlenmesi açısından önem arz etmektedir. Gümüşhane ilinin gerek yöre sanatçıları, halkı, eski arşivler ve bant kayıtları esas alınarak ortak oynana halk oyunları havalarının, asma

davul alım tekniğine göre notaya aktarılması ile Őehrin oyun kültürü içerisinde ritmik yapılarının yok olmasını engelleyip daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması amaçlanmıştır.

2. GÜMÜŞHANE İLİNİN TARİHSEL, COĞRAFI, SOSYOEKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPISI

Kültürel anlamda farklı zenginliklerin buluşma noktası olarak adlandırılabilir. Gümüşhane doğusunda Bayburt ve Erzurum, batıda Sivas ve Giresun, kuzeyde Trabzon güneyde ise Erzincan illeri ile çevrelenmiş bir hazinedir. Karadeniz ve doğu Anadolu bölgesi arasında bir köprü olan Gümüşhane tarihi, coğrafi ve sosyoekonomik yapısı da çeşitli sosyal sınıfların izlerini taşımaktadır.

Şekil 2.1 Gümüşhane İli ve İlçeleri

2.1. Tarihsel Yapısı

Geçmişinde birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Gümüşhane ili tarihi ipek yolunun Çin ve Trabzon güzergahı üzerindedir. Bulunduğu coğrafyadaki yer altı zenginliği olan, gümüşten adını da alan ilin tarihi M.Ö. 3000'lere uzanıyor.

Yörede bilinen ilk uygarlık Hitit imparatorluğu olmuştur. Hititlerin alışverişlerinde değer ölçüsü olarak gümüşü de kullanmaları Gümüşhane'nin onlar için olan önemini göstermektedir. Zaman içinde Firiglerin ve Kaşkarların saldırıları sonucu

zayıflayan Hititler Urartular tarafından bölgenin ele geçirilmesiyle yöredeki etkilerini kaybetmişlerdir. M.Ö.860 Doğu Karadeniz bölgesinin madenleri ile ünlü şehri Gümüşhane M.Ö. 560'lı yıllarda Medler, M.Ö. 550'de Pers Krallığı hüküm sürmüştür. (Üçüncüoğlu,2008: 2)

Bizans döneminde bölgedeki yerleşim yerinin ismi Argopolis yani "gümüş şehri" olarak adlandırılmıştır. XI. yüzyıldan başlayarak yeni yerleşim yerleri göçebe Oğuz Türkleri Bizans sınırlarını zorlamaya başladılar bu yıllarda il ve çevresi geçici olarak Selçukluların hakimiyetinde idi. Ancak yöreye tekrar yapılan seferleri ile egemenlik tekrar Bizansların oldu. Fakat 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türklerin yöredeki egemenlikleri kesinleşmiştir.

1461 yılında Fatih Sultan Mehmed'in Trabzon Rum imparatorluğuna son vermesiyle bölge Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Bu hakimiyet Otlukbeli savaşı ve ardından 1514'te Yavuz Sultan selim tarafından kesinleştirilmiştir (Uzunçarşılı,1988:271)

19. Yüzyılda Trabzon vilayetine bağlı bir sancak oldu. 1916-1918 yılları arasında kent Rus işgaline maruz kalınca Gümüşhane küçük bir mahalle vaziyetine bürünmüştür.

Osmanlı-Rus savaşı ile 7 Temmuz 1916 tarihinde Doğu Karadeniz de yaptıkları işgaller göçlere neden olmuş Gümüşhane'de hayat bırakmamıştır.

Torul 14 Şubat, Gümüşhane 15 Şubat ve Kelkit 17 Şubat, 1918'de Rus işgalinden kurtarılmıştır. 20 Nisan 1924 tarih ve 491 sayılı kanunun 89. maddesinde "Vilayet" başlığı altındaki kanunla 1925 yılında il olmuştur.

Bayburt'un 1989 tarihinde il olması ve ayrıca yeni ilçelerin oluşturulması ile idari taksimata değişiklik meydana gelmiştir. 1988 yılında Köse, 1990 yılında Kürtün, ilçe olmuştur ve Gümüşhane tarihi dokusuyla yaşamaya devam etmektedir.

2.2. Coğrafi Yapısı

Gümüşhane doğusunda Bayburt ve Erzurum, Batıda Sivas ve Giresun, kuzeyde Trabzon güneyde ise Erzincan illeri ile çevrelenmiş olup, Doğu Karadeniz bölgesinde bulunmaktadır.

Yapı olarak derin ve çok dar vadilerle birbirinden ayrıntı dağların bulunduğu yöre 38° 45' - 40° 12' doğu boylamları ile 39° 45' - 40° 50' kuzey enlemleri arasında

olup, yüzölçümü 6.575 kilometrekare, deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1210 metredir.

Gümüşhane yeryüzü şekilleri bakımından Köse, Kelkit ve Şiran ilçelerinin yapısı derin akarsu vadileri ile ayrılmış yüksekte kalan düz yaylalar yani platolardır. Merkez, Torul ve Kürtün ilçelerini ise kuzey kesiminde ki coğrafi yapısının bozmadan devam ettirerek dağlık ve oldukça engebelidir. Gümüşhane'nin ünlü yaylaları da bu kesimde yer alır.

2.3. Sosyoekonomik Yapısı

Tarihsel süreç içerisinde “büyüme”, “kalkınma” ve “gelişim” kavramları yakın anlamlarda birbirlerinin yerine kullanılmıştır. “Büyüme” ekonomik ilerlemeyi anlatırken, “Kalkınma” bir ülkenin ekonomik sosyal ve kültürel alanda ilerlemesini ifade eder. “Gelişim” ise sosyal ve ekonomik alanlarda olumlu etkileşimi ifade eder.

Sosyoekonomik gelişme, ülkelerin arasında olduğu gibi ülkenin kendi bünyesinde de gerçekleşir. Burada belirleyici unsurlar coğrafi ve kültürel faktörler olur. İlden ile ya da ilçeler arasında da farklı düzeylerde gelişim göstermesine neden olur.

Ülkemizde sosyoekonomik yapı incelenirken belli başlıklar ele alınır ve yorumlanır. İlin şehirleşme oranı, işgücü, eğitim düzeyi, sağlık imkanları, yenilenme kapasitesi (özgü ürünler) bunların başında gelen maddelerden birkaçıdır.

Gümüşhane ilinin toplumsal değerleri göz önüne alındığında ekonomik değişimlerin daha çok yaşanan coğrafi konumdan etkilendiği görülür. Yörenin ilçelerinin ve köylerinin coğrafi yapısı incelendiğinde dağlık, ovalık ve platolardan oluştuğu gözlenmiştir. Bu özellikler tamamen geçim kaynaklarını etkilediği gibi yöre kültürünün de şekillenmesini sağlamıştır. Yörede insanlar gereksinimlerini üretim ve paylaşım yoluyla karşılarlar. Kırsalda yaşam süren halk geçimini avcılık, toplayıcılık, tarım(bahçecilik), hayvancılık ve çobanlık yaparak sağlarlar. Üretimler daha çok imece usulü yardımlaşma ile pazarlarda satış için yapılır. Satışlarla geçimini sağlayan halk kimi zaman gereksinimlerini maddi olmayan takas yöntemiyle de gerçekleştirir. Elma karşılığında sepet almak gibi örnek verebiliriz.

Kelkit, Şiran ve Köse ilçeleri coğrafi yapı olarak daha çok ova diye nitelendireceğimiz çok geniş olmayan düz arazilerden oluşmaktadır. Kendine özgü ürünler dut, kuşburnu, elma, şeker pağlası (kuru fasulye) vb. ticari ürünleri kendilerine sınır olan komşu şehirlere satarak geçimlerini sağlarlar. Örneğin, Kelkit ilçesinde tahıl ekimi, meyvecilik ile geçim kaynağı sağlanmıştır.

Torul ve Kürtün ilçelerinin coğrafi yapısının dağlık ve sert olması tarım anlamında ilçe yaşayan halkın kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar üretim yapmasına neden olmuştur. Coğrafi koşullar bir ilçede tarımı geliştirmiş kılarken bir ilçede hemen hemen hiç yapılmamasına etken olabilmektedir. İşte Torul ve Kürtün ilçeleri de coğrafi konumlarından dolayı ormanlık arazilerde olması, ormancılığın yaygın olarak yapılmasını sağlamıştır. Eğitim düzeyinin de belirli bir seviyede bulunması bu ilçelerde ormancılığın verimli bir şekilde bilgi sahibi insanlar tarafından geçim kaynağı haline gelmiştir. Yüz ölçümünün yüzde 22'si orman ve fundalık olan ilin en zengin orman bölgelerine sahip olan ilçelerde günümüzde birçok alanla bağlantısı olan ormancılıkta, ahşap sanayi için odun hammaddesi (kerestecilik, odunculuk) kimya, gıda ve ilaç üretimi için sığla yağı, defne yaprağı, ihlamur, keçi boynuzu vb. ürünler sağlanmaktadır.

Sanayi bakımından ülke geneline kıyasla az gelişen Gümüşhane ili küçük işletmeler ve az sayıda çalışan işçi kapasitesiyle, kibrit, çimento, meyve suyu, pestil(köme), arıcılık, balıkçılık (alabalık tesisleri), kuşburnu çayı, un ve mobilya fabrikalarına sahiptir. Merkez ilçesi şehirleşme oranının yüksek olmasıyla birlikte diğer il ve ilçelerden göç alarak sosyoekonomik anlamda gelişme göstermektedir. Bu gelişme diğer illerden gelen göçlerin katkısıyla farklı kültürel öğelerin merkez ilçeden yörenin diğer ilçelerine yayılmasında etkili olmuştur.

İlçelerin ekonomik kaynaklarına bakıldığında yakın oldukları iller, ilçeler ve köylerle ticari bağlarının olduğu gözlemlenmiştir. İşte yörenin etkileşimde bulunduğu iller, ilçeler ve köyler yurt içindeki coğrafi konumda Kelkit Vadisi adıyla bilinen vadi kültürünün yayılmasına ve bölge içerisinde sosyal ve kültürel başlıklar altında örf, adet ve ananelerinin aktarılmasına etken olmuştur. Yeşil Irmağın bir kolu olan Kelkit Çayı boyunca tüm bölgenin içinde bulunduğu Orta ve Doğu Karadeniz'in birçok vilayetini kapsayan vadi aynı kültürel değerlere, yemeklere, hemen hemen benzer oyun

havalarına sahip kentler arasında sosyal, kültürel, alışverişlerle Gümüşhane ilinin yöresel kimliğinin oluşmasında etkili olmuştur.

2.3.1. Sosyokültürel Yapı

Kültür kavramı, günlük dilde, matematik, fizik ve zihinsel becerili kişiler için ya da memleketlerin geliştirilmesi, gelişmiş olması anlamına gelmektedir. Ancak sosyal bilimlerde kültür kavramını bu anlamlardan farklı açıklamıştır. Antropologlar ve Etnologlar tarafından etnolojinin temel ve merkezi kabul edilen kültür öğrenilmiş davranıştır. Sosyoloji kültürü toplumu oluşturan meydana getiren sosyal yapı unsuru olarak ele alır sosyal ve kültürel yapı toplumu oluşturur insanın kendi varlığını ortaya koyabilmesi tabii ve sosyal çevreye karşı bağımlılığının azalması için kültürel öğeleri oluşturur. Bu anlamda kültür insanın çevresini kendi Merkezi yapabilmek için öğrendiği üretti aktardı her şeydir. Kültürün en önemli özelliği de bu olarak kabul edilmiştir. İnsanın zihin varlığı ile oluşturduğu, üretti, icat ettiği, nesilden nesile aktardığı, duygu, düşünce ve davranışlar bütünü kültürün temel katmanları olarak ivedilendirilmiştir

Sonuç olarak kültür insanın geliştirdiği, araçlar, silahlar, meskenler, üretim tekniği, düşünce, inanç, gelenek, adet, hukuk, ahlak, sanat vb., maddi ve manevi olarak oluşturulmuş sosyal birikim ya da miras olarak ifade edilir.

Gümüşhane ilinin içinde bulunduğu Kelkit vadisi ile olan etkileşimi göz önüne alındığında yörenin kendi benliğini göstermesi varlığını oluşturan kültürel kaynakları dikkat çekmiştir. Bu unsurların hiçbiri doğuştan değildir. Her nesil kültürel mirasını geçmiş nesillerden devralarak yaşatır. Dil, din, yöresel yaşamdaki ilmi teorileri, her nesil tarihi durumun şartlarına göre uyarlar ve gelecek nesillere aktarır.

Yörede üretilen tekniklerden, alet edevatlardan, mesleklerden, inançlardan, geleneklerden, sanatsal oluşumlardan bahsedecek olursak hepsinin temel ihtiyacı olan kültürel varlığı ortaya koyabilmek ve çevre illere, ilçelere ve köylere kendi varlığını kanıtlama çabası olduğu çıkarılabilir.

Gümüşhane ilinde el sanatları sanayi öncesinde yörenin tarım dışındaki en önemli faaliyetlerindedir. Pek çok alandaki ihtiyaçları karşılamak için geniş bir yelpazeye sahip el sanatları yörede ağaç, toprak, maden, taş vb. hammaddeler

kullanılarak yapılmaktadır. İç mekanların süslenmesinde taş ustacılığı, buğday, arpa, mısır gibi tahılların öğütümünde değirmencilik, sepetçilik, guduculuk, külekçilik, semercilik, urgancılık, çarıkçılık, nalbantlık, kalaycılık ve dokumacılık gibi meslekler altında el emeği ürünler üretilip geçim kaynağı oluşturulurken birer kültürel miras haline de gelmiştir.

Adı Kelkit’le özdeşleşen zanaatlardan biri olan zilli kilimler kök boya kullanılarak sıkı dokuma ile örülür. Orta Asya ya kadar dayanan tarihi ile zilli kilim ustası Aydın tarafından şöyle aktarılmıştır;

“Zilli kilim orta Asya Türklerine dayanmaktadır. O zamanlarda zilli kilim zilu olarak geçmekteydi. Kalın dokuma olduğu için günümüze zilli olarak geldi. Asırlar öncesinden ninelerimiz köylerimizde örüyordu bu kilimleri. Daha büyük tahta tezgahlarda daha büyük örülüyordu. Şimdi günümüzde küçük hediyelik eşyalar halinde örmeye devam ediyoruz.” (Aydın, Aktaran: Ünsal Yıldız)

Kilimlerde yapılan desenlerde eski Türk motifleri ve Göktürk alfabesi harfleri kullanılarak yaşatılmaktadır. Her biri Orta Asya’dan birer mektup gibi nesilden nesile aktarılan bu zanaat yöre kültürünün ortaya çıkardığı en güzel ürünlerdendir.

Şekil 2.2 Zilli Kilim Örneği

Gümüşhane’ye bağlı Torul ilçesi, Gülaçar köyü ve Merkez ilçe, Dölek köyünde karşımıza çıkan, “Gudi” veya “Gudu” adı ile yörede bilinen küp, güveç, testi isimlerini alan toprak işçiliği zanaatı ilin önemli değerlerindedir. Ramazan aylarında özellikle misafirlerin bu özel güveçlerde yapılan yemeklerle ağırlandıkları bilinmektedir. Bu işçilik yörede genellikle kadınlar tarafından yapılması dikkat çeken bir detaydır. Coğrafi yapısı bakımından kıraç topraklara sahip bölgede toprak taşlarından arındırılır

ve su ile bulamaç hanine getirilir. Daha sonra şekillendirilen toprak kara çamdan elde edilen, kara sakız sıvanarak fırınlanarak elde edilmiş olur.

Şekil 2.3 Gudu ve Külek Örneği

Yöre de Kürtün ve Torul ilçesinin, Musalla, Soroyna, Godil, Gülaçar köylerinde çeşitli alanlarda yük taşıma işlerinde kullanılan nesilden nesile aktarılan bir zanaatta sepetçiliktir. Bu sanat insanlık tarihi ile başlar. Toplumların kültür tarihine katkısı olan sanatlardan biri olan sepetçilik bu sanatla uğraşanların iç dünyalarını da dışarıya aksettirdiği yöresel şekil, doku, zarafet, renk ve desenleri de barındırır. Genellikle sepet, yaban fındığının uzun dallarının veya mısır sapı, saz, bodur söğüt ağaçlarından da şekillendirilir. Uzun çubuklar halinde kesilen dallar temizlenir ve bir gün süre ile suya yatırılır. Sonraki gün yörede zon çıkarmak denilen işlem gerçekleştirilir. İyice ıslanan çubuklara çentikler atılıp kastırılması sonucu uzunlamasına düz bir şekilde ayrılan şeritler elde edilir. İkili, üçlü, dörtlü dikme dallar etrafına örülerek bütün haline getirilir. Sepetçilik sanatı, günümüzde ambalajlama tekniğinin gelişmesi ile gerilemiştir. Sepetler eski dönemlerde özellikle üretilen malların pazarlara götürülmesinde, yakacak ihtiyaçlarının taşınmasında, yaygın olarak hayvanlara saman, ot taşımak için kullanılmıştır.

Şekil 2.4 İki Dikmeli Sepet Örneği

Yöre kültüründe geçmişten bugüne aktarılan bir diğer miras ise eğlence unsurlarıdır. Buna örnek olarak düğünler, kına geceleri, asker uğurlamaları, köy seyirlik oyunları, herfene toplantıları, yayla şenlikleri ve çocuk oyunlarını sayabiliriz.

Türk dünyasının hemen her bölgesinde köklü bir geleneğin devam ve kültürümüzün en önemli aktarım araçlarından biri olan sohbet toplantıları, hoşça vakit geçirme, eğlenme, eğlendirme, eğitime ve kültürü genç kuşaklara aktarma gibi işlevleri gerçekleştirmeyi amaçlayan sosyal paylaşımlardır. Dini ve tasavvufi kıssaların aktarılması, müzik icrası, âşık dinletisi, seyirlik oyunların gösterisi gibi sanatsal etkinliklerle birlikte masrafları ortaklaşa karşılanan toplu yemeklerin de düzenlendiği bilinmektedir. Bu eğlencelerin ortamlarının en otantik mekânı odalardır. Köylerde, köylünün ortak malı veya şahıslara ait olan, ihtiyaçları ortaklaşa giderilen, yolcu ve misafirlerin ağırlanması için kullanılan, vakit geçirmek için bir araya gelinen yerler “oda” olarak nitelendirilmiştir. Odalar, genellikle köy halkı tarafından veya maddî durumu iyi olan birisi tarafından yaptırılırdı.

Gümüşhane ilin de içinde bulunduğu Kelkit vadisi vilayetlerinde bu sohbetler herfene (erfene, elfene, ferefene) adlarıyla anılır. Masrafları katılımcılar tarafından ortaklaşa karşılanan yemekli, müzikli, seyirlik oyunlu ve öykü anlatımlı toplantılar olarak tanımlanabiliriz. Göçler nedeniyle köylerin boşalması ve sözlü kültürden yazılı kültüre doğru evirilmemiz nedeniyle işlevlerini kırsalda önemli ölçüde kaybetmiştir.

Temmuz ve ağustos aylarında Gümüşhane yöresinde yayla şenlikleri gerçekleştirilmektedir. Şenlikler özellikle büyük yaylalarda yapılır. Bu tür yaylaların obaları çoktur ve çeşitli ilçelerden ve köylerden binlerce insan hiçbir zorlama, teşvik

ve duyuru yapılmadan, takvimi çok önceden belli olan bu şenliklere katılır. Kavrazlı söyle aktarıyor;

“Şiran ilçesinde bulunan kırıntı yaylasının zirvesindeki Burga baba mezarının da bulunduğu alanda adak kurbanlar kesilir. Davul zurna eşliğinde şenlikler yapılır. Torul ilçesi Artabel köyünde yıldız göllerine (kara göller) anuk otu toplamak için gençler topluca davul zurna eşliğinde şenlik edasıyla gerçekleştirilir.” (Kavrazlı, Aktaran: Ünsal Yıldız)

Yaylacılar bu tarihleri bilir ve şenliğe iştirak ederler.

Şenlik günü aileler çevredeki yayla, oba, köy ve ilçelerden şenliğin yapılacağı yaylaya gelirler. Halk erkeği ve kadınıyla iç içedir. Şenliklerde yöreye özgü halk oyunları büyük halkalar halinde, kadın-erkek karışık şekilde oynanır. Şenliklerde yörenin tanınmış sanatçıları da icracı olarak yer almaktadır. Çeşitli yörelerden gelen halk oyunları ekipleri de şenliğe renk katmaktadır.

Şenliklerde yöre mutfağına has yemekler genellikle ticari amaçlı, bazen de tanıtım maksatlı olarak gelen misafirlere sunulmaktadır. Bu arada aileler şenlikler esnasında piknik yapma imkânı da bulmaktadırlar. Şenliklerde insanlar aynı halka içerisinde el ele diz dize samimi bir hava içerisindeyler. Bu durum birlik-beraberlik ve samimiyet duygularının pekiştirmek gibi bir sosyal işlev sağlar. Yayla şenliklerinin organizmesini eskiden köy muhtarları yaparlardı. Son yıllarda kaymakamlıklar ve köy dernekleri bu konuda daha aktif bir rol üstlenmektedir.

Şenlikler; bayramlar gibi insanların bir araya geldiği, sosyal dayanışmanın ve kaynaşmanın zirveye çıktığı, halkın kendi kimliğini ve geleneklerini hatırladığı kültürel oluşumlardır.

Gümüşhane yöresinde, oyuncakların hemen hemen hepsini çocuklar kendileri yaparlardı. Yapılması güç olan oyuncaklar ise ebeveynlere yaptırılırdı. Bunlar arasında çeşitli malzemelerden yapılmış tekerlekli oyuncaklar önemli yer tutarlardı.

Ahşap ve demirden yapılmış oyuncak beşikler, örme sırt beşiği gibi oyuncaklar da yöredeki oyuncak çeşitliliğinin örneklerindedir. Anadolu oyun geleneğinde en eski oyuncakları olan aşıklar ve topaçlar da yörede çokça kullanılan oyuncaklardandır.

Cam, çamur, mika, çelik bilye çeşitleri de yöre oyuncakları listesinde önemli bir yer tutar. Yörede en yaygın oyunlar ise himen oyunu, çelik-çomak oyunu, pıspıs, bulgur çekme, avare oyunları, gılik atma ve ara kesmece bunlardan bazılarıdır. Bu oyunlardan pıspısı. Kavrazlı şöyle anlatıyor;

“Geniş bir örtü altına saklanan ellerde ufak bir cismin (taş, toka, vb.) elden ele verilir ve biri tarafından saklanır. Daha sonra örtü kaldırılır ve ebe tarafından kimde olduğu bulunmaya çalışılır. Ebe doğruyu bulursa diğer kişi onun yerine geçer ve oyun başa dönerek devam eder. Daha çok gençler arasında oynanır. Gençler arasında duygusal bağlarda kurulmasına vesile olur.” (Kavrazlı, Aktaran: Ünsal Yıldız)

Gümüşhane ilin kültürel miraslarına baktığımızda yörenin kendine özgü geleneklerinin, adetlerinin, oyunlarının, mesleklerinin olduğu kadar Doğu Karadeniz ile İç Anadolu bölgesi arasında kalan ve Kelkit vadisi olarak adlandırılan bölgenin özelliklerini de bir arada görmek mümkündür. Bu açıdan Gümüşhane yöresi halk müziği ve geleneksel oyun ezgilerinin bir yandan Doğu Karadeniz kıyı şeridi, öbür yandan da Doğu Anadolu'nun etkisinde kaldığı söylenebilir. Yörede oyun ezgileri düğünlerde, yayla göçlerinde, yayla şenliklerinde, şölenlerde ve güncel eğlencelerde çalgılarla icra edildiği gibi Herhangi bir müzik aleti kullanılmadan sadece türkü söyleyerek oynama geleneği de oldukça yaygındır. “Ağızdan söyleyerek oynama” adı verilen bu icra biçiminde oyuncular ikiye bölünürler ve türküler en az iki tekrarlı olarak iki gurup tarafından sırayla söylenir.

Gümüşhane yöresinde türkülerin büyük bir kısmı “ağızdan söyleme” ya da “ağız barı” olarak adlandırılan horon, bar ve halay türküleridir. Gümüşhane yöresi, halay, horon ve barların bir arada varlığını sürdürdüğü ilginç bir geçiş bölgesidir. Bölgede horon ve halaylara eşlik eden çok sayıda türkü tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra ağıtlar, iş türküleri, gurbet türküleri de oldukça yoğundur. Ağıtlar genellikle ölüm, yaralanma, afet gibi olaylar üzerine söylenir.

Kavrazlı ile yapılan görüşmede;

“Kız evinde kına yakılacağı zaman, asker gönderilirken cenazede yakınlarının üzüntüsü dillendirilir. Karısı çocuğu anası gibi ağıt yakılır.” (Kavrazlı, Aktaran: Ünsal Yıldız)

Bazen bu işi kendine meslek edinen kadınlar vardır. Bunlara ağıt yakıcılar denir.

Gümüşhane yöresinde türküler ve geleneksel oyun ezgileri dışında, uzun havalara da rastlamak mümkündür. Yörede ezgi eşliğinde söylenen halk hikâyeleri, atışmalar, mâni ve koşmalar çok yaygındır. Bu geleneksel deyişlerin çoğu unutulmuş olmakla birlikte halen örneklerini dinlemek mümkündür.

Aydın ile yapılan görüşmeden bir dörtlük;

“Tabakta portakalsın

Sözümüz burda kalsın

Yılda bir gel üstüme

Toprağım kokun alsın.” (Aydın, Aktaran: Ünsal Yıldız)

İş türküleri, adından da anlaşıldığı üzere iş görürken söylenen türküleridir. Bunlar daha çok mâni biçiminde basit yapılı türkülerdir. Genellikle kadınlar arasında söylenir. Halı, kilim dokurken, gergef işlerken, ekin biçerken, buğday yıkarken, dibek döndürürken kadın ve kızların söyledikleri kimisi taklidi türkülerdir. Bu taklit genelde oyun taklidi niteliğindedir. Yöreden derlenen türkülerin büyük bir kısmı bu tür ezgilere örnek teşkil etmektedirler.

Atma türküler Doğu Karadeniz bölgesinin genelinde olduğu gibi Gümüşhane yöresinin kuzey ve batı bölümlerinde de geleneksel kültür birikimi içinde kendine özgü bir yapı ve icra özelliğine sahiptir. Atma türkü, iki grubun veya iki kişinin karşılıklı olarak irticalen türkü söylemesidir. Yörede atma türkü geleneğinin bir de

kemençe sanatçılarının horon oynayanlara türkü atması şeklinde de yaygın bir kullanımı vardır. Atma türkü geleneğinin icra edildiği en yaygın ortamlar düğünler ve yayla göçleridir. Bunların dışında bölgede ot biçme, odun kesme ve yaprak toplama gibi işler için çıktıkları dağlarda, kadınların erkeklerle karşılıklı veya dağdan dağa, birbirlerine türkü attıkları da olur. Atma türkü icra geleneği hoş vakit geçirme, eğlendirme, toplumsal kurum ve değerlerin güçlenip köklenmesi, eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılması, toplumsal ve kişisel baskılardan kaçıp kurtulma mekanizması sağlama işlevlerine sahip yaygın bir gelenektir.

Yörede Şiran ve Kelkit ilçelerinde bulunan alevi inançlı köylerimizde dini musikinin örneklerini dinlemek hala mümkündür.

2.3.2. Giyim Ve Kuşam

İlin sosyoekonomik ve kültürel geçişinin getirdiği birikim ve etkiler sonucunda yörede kıyafetlerinde kendine has özellikleri bulunuyor. Coğrafi konumunda yörenin ilçelerinde ve köylerinde etkili olduğu görülmektedir.

Torul ve körtün ilçelerinde sınır oldukları komşu il Trabzon'un giyim tarzını görürken, Kelkit Şiran köse ilçelerinde Doğu Anadolu bölgesinden komşu illerin etkisini görülmüştür. Kavrazlı şöyle aktarıyor;

“Erkek kıyafetleri: Ayakkabı yerine, Çarık daha sonraki dönemlerde cizlavit, Trabzon lastiği veya kabaralı kundura. Körüklü pantolon, şalvar. Göynek, İç don, Kapalı yelek, Yelek Cepken, aba Fes veya kukulat Kemer, kuşak Yün çorap Aksesuarlar: gümüş hamaylı, pazvat muska (gümüş kap içinde), gümüş köstek.

Kadın kıyafetleri: Mintan, Üç etek, Tuman giyildiği gibi önemli günlerde kirepteşan kumaştan su taşı ile süslenmiş fenerli pembe elbiseler giyerdik. Elbisenin üzerine kuşak ipek peştamal bağlardık. Başımıza vala dediğimiz eşarp bağlardık. Ayağımıza yün çorap, nakışlı yün çorap, Trabzon lastiği veya çapla giyerdik. Aksesuarlar: gerdanlık, gümüş Kemer, gümüş küpe, gümüş Hamaylı. Ayrıca düğünlerde erkek tarafını temsil eden kadınlar kara çarşafı süsleyerek gelin almaya giderlerdi buda bize özgü bir adettir.” (Kavrazlı, Aktaran: Ünsal Yıldız)

Şekil 2.5 Gümüşhane İlinde Düünden Bugüne Giyim Örneği

3. GÜMÜŞHANE İLİN DE TESPİT EDİLEN ORTAK OYUN TÜRLERİ

Gümüşhane yöresi bar, horon ve halay oyunlarının tümünün görüldüğü adeta bir kesişme noktasıdır. Bu özelliği nedeniyle aynı oyunun köyden köye, beldeden beldeye, ilçeden ilçeye kısmen değişen ezgi ve hareketlerle oynanıyor olması tespiti güçleştirmektedir. Birbirinin varyantı oyunları da farklı oyun olarak listelemeye kalkıştığımızda listedeki oyun sayısının uzayacağı muhakkaktır.

Yörenin geçiş bölgesi olması varyantlaşmayı alabildiğine çoğaltmıştır. Bu durum o kadar belirgindir ki aynı ezginin ufak tefek tavır ve hareket farklarıyla ama farklı adlarla oynanması yaygın hale gelmiştir. Örneğin Erzincan ilinde bilinen ve oynanan “Erzincan Düzü”, Gümüşhane Merkez, Torul ve Şiran ilçelerinde hanım oyunu olarak adlandırılır. Bu bağlamda, yapılan derleme çalışmalarında da karşımıza çıkan çeşitlemeleri ile oyun sayısı yaklaşık iki yüzü geçmekte olduğunu ve çok uzun bir liste oluşturmakta olduğunu aktarılmıştır.

Gümüşhane yöresi halkoyunlarını diğer yörelerden ayıran en belirgin özellik, halay, horon, bar nitelikli oyunların Gümüşhane halkına özgü bir yorum kazanarak bir sentez oluşturmasıdır. Yörede bazı oyunlar birçok isimle anılması nedeniyle, verdiğimiz oyun listesi için Gümüşhane’de oynanan tüm oyunlar bunlardır diye iddialı bir laf etmek zordur. Yılmaz’ın 7-14 Haziran 2005 ve 10-21 Temmuz 2006 tarihlerinde Gümüşhane de gerçekleştirilmiş olduğu alan araştırmalarında Kelkit, Torul, Kürtün, Şiran, Köse ilçeleri; Salyazı Beldesi ile Akçakale, Üçkol, Kabaköy, Dölek, Kabaktepe, Özen, Kazantaş, Yıldız ve Kırıntı Köylerinde tespit edilen oyunların adları şöyledir:

Tablo 3.1 (Kaynak: Yılmaz,2005) Gümüşhane İlçelerinde Oynanan Oyun Havaları

Oyunun Adı	Derlendiği Yerler	Derleme Tarihi	Eşlik Eden Çalgılar
Turnalar	Akçakale Köyü	08.06.2005	Davul- Zurna
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
Dik (Tik) Urum Tiki (Diki) Dizden Kırma, Vasilin diki	Kabaköy	08.06.2005	Davul- Zurna
	Dölek Köyü	08.06.2005	
	Akçakale Köyü	09.06.2005	
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	

	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Kazantaş Köyü	11.06.2005	Tulum
	Üçkol Köyü	11.06.2005	Davul- Zurna
	Torul İlçesi	13.06.2005	
Sera -Sıksara-Sıksaray	Kabaköy	08.06.2005	Davul- Zurna
	Dölek Köyü	08.06.2005	
	Akçakale Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
	Torul İlçesi	13.06.2005	Kemençe
	Kürtün İlçesi	13.06.2005	Kemençe
Karabit, Karabet, Garabet	Kabaköy	08.06.2005	Davul- Zurna
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Kazantaş Köyü	11.06.2005	Tulum
	Üçkol Köyü	11.06.2005	Davul- Zurna
Sarı kız	Kabaköy	08.06.2005	Davul- Zurna
	Dölek Köyü	08.06.2005	
	Akçakale Köyü	09.06.2005	
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	09.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
	Kırıntı Köyü	12.06.2005	
	Torul İlçesi	13.06.2005	
Dello	Akçakale Köyü	09.06.2005	Davul- Zurna
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
Aşurtma	Dölek Köyü	08.06.2005	Davul- Zurna

Tablo 3.2 (Kaynak: Yılmaz,2005) Gümüşhane İlçelerinde Oynanan Oyun Havaları

Oyunun Adı	Derlendiği Yerler	Derleme Tarihi	Eşlik Eden Çalgılar
Hoş Bilezik	Kabaköy	08.06.2005	Davul-Zurna
	Akçekale Köyü	09.06.2005	
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
	Torul İlçesi	13.06.2005	
Temur Ağa, Temir Ağa	Kabaköy	08.06.2005	Davul-Zurna
	Dölek Köyü	08.06.2005	
	Akçekale Köyü	09.06.2005	
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Kazantaş Köyü	11.06.2005	
Üçkol Köyü	11.06.2005		
Baş Bar	Kabaköy	08.06.2005	Davul-Zurna
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
İkinci	Kabaköy	08.06.2005	Davul-Zurna
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
Hançer Barı, Bıçak Oyunu	Salyazı Beldesi	09.06.2005	Davul-Zurna
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
Sallama, Sallatma, Sallama	Kabaköy	08.06.2005	Davul-Zurna
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
Şiro, Ankara Şirosu, Arap Şirosu, Ağır Şiro	Dölek Köyü	08.06.2005	Davut-Zurna
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	

Tablo 3.3 (Kaynak: Yılmaz,2005) Gümüşhane İlçelerinde Oynanan Oyun Havaları

Oyunun Adı	Derlendiği Yerler	Derleme Tarihi	Eşlik Eden Çalgılar
Havva Hatun (Beş Ayak)	Kabaköy	08.06.2005	Davul-Zurna
	Dölek Köyü	08.06.2005	
	Akçakale Köyü	09.06.2005	
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Kazantaş Köyü	11.06.2005	Tulum
Veysel Barı	Üçkol Köyü	11.06.2005	Davul-Zurna
	Dölek Köyü	08.06.2005	Davul-Zurna
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
Kabaktepe Köyü	09.06.2005		
Tamzara	Akçakale Köyü	09.06.2005	Davul-Zurna
	Salyazı Beldesi	09.06.2005	
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
Köşk Altın	Dölek Köyü	08.06.2005	Davul-Zurna
Hoy Nari	Dölek Köyü	08.06.2005	Davul-Zurna
	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Kazantaş Köyü	11.06.2005	
Sarhoş Barı	Kabaköy	08.06.2005	Davul-Zurna
	Akçakale Köyü	09.06.2005	
	Köse İlçesi	09.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
Kürdün Kızı	Akçakale Köyü	09.06.2005	Davul-Zurna
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
Bitlis	Salyazı Beldesi	09.06.2005	Davul-Zurna
Fındıklar	Salyazı Beldesi	09.06.2005	Davul-Zurna
Çingen Barı	Salyazı Beldesi	09.06.2005	Davul-Zurna
Papuri	Salyazı Beldesi	09.06.2005	Davul-Zurna
Dur Yerinde	Kabaktepe Köyü	09.06.2005	Davul-Zurna
Tillara	Kelkit İlçesi	10.06.2005	Davul-Zurna
Daldalar	Kelkit İlçesi	10.06.2005	Davul-Zurna
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
Eylence	Kelkit İlçesi	10.06.2005	Davul-Zurna
Aman Aman Kelkitli misin?	Kelkit İlçesi	10.06.2005	Davul-Zurna
Bel Kırma	Özen Köyü	10.06.2005	Davul-Zurna
Nadide Tulum-Tulum	Özen Köyü	10.06.2005	Davul-Zurna
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
Lorke	Özen Köyü	10.06.2005	Davul-Zurna
	Üçkol Köyü	11.06.2005	

Tablo 3.4 (Kaynak: Yılmaz,2005) Gümüşhane İlçelerinde Oynanan Oyun Havaları

Oyunun Adı	Derlendiği Yerler	Derleme Tarihi	Eşlik Eden Çalgılar
Yaylanma	Kazantaş Köyü	11.06.2005	Tulum
Koççani-Koççari	Kazantaş Köyü	11.06.2005	Tulum
	Üçkol Köyü	11.06.2005	Davul- Zurna
Karşılama	Üçkol Köyü	11.06.2005	Davul- Zurna
Laz Horonu	Kırıntı Köyü	12.06.2005	Kemençe
Cenik	Kırıntı Köyü	12.06.2005	Kemençe
Yaylalar	Kırıntı Köyü	12.06.2005	Davul- Zurna
Çeçen Kızı	Kırıntı Köyü	12.06.2005	Kemençe
Güzeller	Kırıntı Köyü	12.06.2005	Kemençe
İki Ayak	Dölek Köyü	08.06.2005	Davul- Zurna
	Akçakale Köyü	08.06.2005	
	Kelkit İlçesi	10.06.2005	
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Kırıntı Köyü	12.06.2005	
Üç Ayak	Köse İlçesi	09.06.2005	Davul- Zurna
	Torul İlçesi	13.06.2005	Kemençe
	Kürtün İlçesi	13.06.2005	
Mektepli	Kelkit İlçesi	10.06.2005	Davul- Zurna
	Özen Köyü	10.06.2005	
	Kazantaş Köyü	11.06.2005	
	Üçkol Köyü	11.06.2005	
Altın Yüzük	Dölek Köyü	08.06.2005	Çalgı eşsizlik, sözlü
Yayladan Gelirim Yüküm Eriktir	Dölek Köyü	08.06.2005	Çalgı eşsizlik, sözlü
Vessenin Önü	Dölek Köyü	08.06.2005	Çalgı eşsizlik, sözlü
Kavurma Koydum Tasa	Dölek Köyü	08.06.2005	Çalgı eşsizlik, sözlü
İnce Çubuk	Dölek Köyü	08.06.2005	Çalgı eşsizlik, sözlü
Düz Horon	Torul İlçesi	13.06.2005	Kemençe
Cemo	Kürtün İlçesi	13.06.2005	Kemençe
Kasap	Özen Köyü	10.06.2005	Davul- Zurna

3.1. Halaylar

Türk halk oyunları içerisinde geniş bir coğrafyaya sahip olan ve en yaygın olarak bilinip oynanan bir çeşit sıra dansıdır. Belirli bir oyun ve ritim disiplini içerisinde ölçülü hareketlerle neşe ve coşkunluk ifadesi taşırlar. Çeşitli şekillerde ifade edilen halay ne olursa olsun bir “alay” olarak ifade edilen topluluk oyunudur.

Halaylar bölgelerde, oyunların kaynaklandığı olaylara, eşlik eden çalgılara, oyuncuların cinsiyetine, oynanış biçimine ve ezgilere göre değişik adlar alır. Anadolu’da genellikle 3-12 kişilik topluluklarla, belirli bir düzen içinde, sözlü ya da sazlı ezgiler eşliğinde oynanan halk oyunlarına verilen ortak ad, Oyuncu sayısı bölgelere ve oynanan oyunun özelliklerine göre değişir.

Halay ya da Alay oyunları kendine özgü bir kuruluşa sahiptir. Tavır, metrik sistem, müzik ve dans formu niteliği yönlerinden birbirlerine zıt fakat tonal yönden birbirine bağlı birkaç oyun halinde ardı ardına birlik içinde oynanabilir. Müzikte modülasyon (ton değişikliği) ve ritim değişiklikleri göze çarpar. Halaylar ritmik yapıları bakımından genellikle ana usuller ve bunların üçerli şekilleri ile 5, 6 ve 10 zamanlı usulleri kullanırlar.

Halayların çeşitli bölümleri vardır ve tek, iki, üç veya dört bölümlü olabilir. Bunlar; Ağırlama, Yanlama, Hoplatma, Hoplama, Oynatma, Yelleme, Yeldirme, Sıktırma vb.” gibi isimler alırlar.

Halaylar da başta oynayana halay başı, sondakine pöççük denir. Her ikisinin de elinde mendil vardır. Baş çekenin kumandasında oynanır. Halay çalgısı davul-zurnadır. Genellikle ağırdan başlayarak hızlanır. “Halay başı”, zaman zaman sıradan ayrılarak tek başına birtakım hareketleri sergileyip tekrar yerine döner ve diğer oyuncularla birlikte oyuna devam eder. Coğrafyamızda eşlik türkülerin ya da figürlerin kaynaklandığı olay, yer ya da kişilerin adını taşıyan yüzlerce halay saptanmıştır. Halaylar düğün, nişan, kına gecesi, dini ya da resmi bayramlar nedeni ile düzenlenen törenler, askere uğurlama, doğum vb. gibi toplu halde yapılan her türlü eğlente oynanır.

Yörede halaylar oyun kültürünün önemli unsurları arasında yer alır. Dello, Çırık benim sel benim, Yaylalar, Üç ayak vb. Halay ezgileri, toplu halde yan yana

dizilerek bir çember oluşturmak suretiyle oynanır. Oyuncular, küçük parmaklarıyla birbirlerine tutunarak sıralandıkları gibi omuzdan tutunarak da dizilirler. Grubun en başında bulunan usta oyuncu, açıkta olan eliyle mendil sallar. Oyun yavaş adımlarla başlar, bir süre sonra hızlanır. Halay adımları genelde ayak figürlerine dayanır. Halay, davul ve zurna ile çalınan müzikler eşliğinde oynandığı gibi sıra türkü söylemek suretiyle de oynanır. Birinci gurubun başladığı ve ilk bölümünü söylediği türkü ikinci grup tarafından tekrarlanır. Birinci türkü bittikten sonra ikinci gurup başka bir türküye başlar. İlk bölümü söylenen türkü birinci grup tarafından tekrar edilir. Bu türün en yaygın olarak bilinen örneği, Gümüşhane Merkez ilçe Torul ve Kürtün ilçelerinde oynanan halay türü;

Üç Ayak: Düşük metronomda oynanan bir oyundur. Üç ayak oyunu, ellerin aşağıdan tutulmasıyla oynanır. Aynı ayrı oynandığı gibi kadın erkek bir arada da oynanmaktadır. Üç Ayak oyunu ağırlıklı davul zurnayla oynanmaktadır.

Yörede geçmişte söylenen yüzlerce halay türküsünün büyük bir çoğunluğu unutulmuştur.

Şekil 3.1 Hanım Oyunlarına Örnek Fotoğraf

3.2. Barlar

Bar oyunu Anadolu'nun doğu ve kuzey bölgelerinde oynanan bir halk dansıdır. Bayburt çevresinde Kars'a kadar geniş bir ülke şeridi içinde Erzurum ve dolayları bölgesinde sıra oyunlarının genel adına bar denir.

Eski Türk sözlüklerinde Bar kelimesi (birliktelik, toparlak şey, şaman davulu, davul tokmağı gibi) anlamlarda geçiyor. Farsça ‘da ise katar, çalgılı toplantı, yük dengi vb. anlamlarda kullanılır.

“Bar; anlam olarak birliktelik, beraberlik ifade eder. Kuzeydoğu Anadolu’da toplu olarak ve genellikle dizi halinde oynanan disiplinli halk oyunlarıdır.” (Sivrikaya, 2002:7)

Davul- zurna eşliğinde, farklı ritim, tempo, hareket ve figürlerle ya el ele ya da bellerden tutularak birkaç insanın oynadığı, icra ettiği barlar kahramanlık duygusu ve düşüncesini yansıtmaktadır.

Bar'lar dizi biçiminde durularak en az beş oyuncunun katılmasıyla meydana gelen grup oyunlarıdır. Bu oyunlar sona doğru sekme, ya da yelleme denilen çabuk ve çevik hareketlerle hızlanarak oynanır. Başlangıçta el ele tutuşan oyuncular süratli kısımda birbirlerinin omuzlarından tutarlar.

Barlar Kadın erkek barları olarak İki ayrı sınıfta incelenebilir kadın barları türküdür bunları düğün oyunları da denir güfteleri neşeli alaylı yaşa kaldır kadın varlarından bazıları erkekler tarafından oynanan barların yavaşlatmış halidir. Barlarda bir açık bir kapalı bar oynamak kural haline gelmiştir. Başka bir kuralda yorucu bir oyundan sonra, kolay dinlendirici bir bar oynanmasıdır.

Yörede bilinen barlar içerisinde Hançer Barı, Çingen Barı, Sarhoş Barı, Başbar, Tamzara, Hoy Nari, Veysel Barı, Garabet, Sürütme Barı, Sallama, Mektepli, Hanım Barı, oyunlarını verebiliriz. Bu türün en yaygın olan örnekleri,

Hanım Barı: Hanım barı bar türü oyunlardandır. 10 zamanlı usul ölçüsünde olan oyun, erkeklerin ve kadınların oynadığı bir oyundur. Gümüşhane Merkez ilçe Kelkit, Şiran ve Köse ilçelerinde yoğun olarak oynanmaktadır. Üç aşamada olan oyun üsteleme ve sürütme aşamasıyla başlayıp, ellerin aşağıdan tutulmasıyla devam eder. Ellerin yarım havaya kalkması ile sürdürülen oyun ellerin aşağıda tutulması ile bitirilir

Sarı Kız- Sürütme Barı: Sarıkız oyunu, sürütme barı olarak da bilinmektedir. Bar türü bir oyundur, 5 zamanlı usul ölçüsünde olan sarı kız oyunu davul zurnayla oynanmaktadır. Gümüşhane'nin her yerinde oynandığı gözlenmiştir

Sallama: Sallanma oyunu, sallatma ve sallama isimleriyle de bilinmektedir. Sallanma Oyunu bar türü bir oyundur, 9 zamanlı ölçü düzümün de olan sallanma

oyunu davul zurnayla oynanmaktadır. Oyunun başlangıç aşamasında eller aşağıdan tutularak başlanır, üç aşamalı bir oyundur. Birinci aşaması yerinde ve yavaş olarak oynanır ikinci aşaması hızlanır ve daha tempolu oynanır üçüncü aşamasında ise eller vurulur ve vurulma sonrasında eller bele alınarak sıra bozulmadan oynanır ve yeniden birinci aşamaya geri dönlür. Gümüşhane'nin Merkez ilçe Kelkit, Şiran ve Köse ilçelerinde daha yoğun oynanmaktadır.

Mektepli: Mektepli oyunu, mektepten kaçtı, mektepli tamzarası, Kelkit vadisi tamzarası gibi isimlerle de bilinmektedir. Bar türü bir oyundur, 9 zamanlı usulde olan mektepli oyunu kolların aşağıdan tutulmasıyla oynanır. Gümüşhane'nin tamamında oynanan mektepli yoğun olarak oynanmaktadır. Mektepli, erkeklerin oynadığı bir oyundur.

Karabet: Karabet, garabet, karabit isimleri ile oynanan Kelkit vadisinde bulunan Erzurum ili oyunudur ama Gümüşhane yöresinde de sıklıkla oynanır. Ustalık isteyen ve kenetlenerek oynanan bir oyun türüdür. 12 zamanlı ezgidir. Davul zurna eşliği ile oynanır.

Veysel Barı: Veysel Barı oyunu, bar türü bir oyundur, 2 zamanlı ölçüde olan Veysel barı oyunu davul zurnayla oynanmaktadır. Veysel Barı oyunu erkeklerin oynadığı bir oyundur. Gümüşhane'nin Merkez ilçe Kelkit, Şiran ve Köse ilçelerinde daha yoğun oynanmaktadır. Ellerin aşağıdan tutularak oynandığı gözlemlenmiştir.

Şekil 3.2 Bar Oyunu Oynayan Erkekler

3.3. Horonlar

Karadeniz bölgesinde özellikle Doğu Karadeniz'in kıyı kesimlerinde toplu olarak ve daha çok bağlı diziyle oynanan disiplinli halk oyunlarının genel adı "Horon"dur.

Karadeniz bölgesinde özellikle Doğu Karadeniz'in kıyı kesimlerinde toplu olarak ve daha çok bağlı diziyle oynanan disiplinli halk oyunlarının genel adı "Horon, horan, horun, foron vb. şekillerinde de söylenir.

Horon da denizin dalga hareketlerini ve kıpırtılarını, balıkların çırpınışını görür gibi oluruz. Horonların oluşmasında Trabzon yöresinin çok engebeli doğal yapısının, fırtınalı hırçın bir deniz olan Karadeniz'in sarp bir arazide bazen bir ayağını bile zor basabildiği patika yollarda yürüyen ve sırtında yük taşıyan Karadeniz insanının çevikliği anlatılmaktadır. Horon da yapılan hareketler incelendiğinde, belleme, çapalama, deniz dalgalarının parçalanması, dalgaların kıyıda geri çekilirken çakıllarda çıkardığı ses, kürek çekme, balıkların ağlara yakalandıkları andaki çırpınışları gibi doğal olayların veya işle ilgili hareketlerin canlandırıldığı görülür. Karadeniz'de kemençe, davul ve zil zurna ile oynanan oyunlara verilen addır.

Horonda dizi oluştururken halay ve barda olduğu gibi omuzdan tutulmaz. İki kişiyle oynanan horonlarda ise el ele tutuşmak söz konusu değildir. Oyun sırasında vücudun ustalikle titretilmesi, diz kırma, sağa sola açılma, öne eğilirken ellerin aşağı indirilmesi, ellerin yukarı kaldırılması, tepinerek, çömelerek, yürüyerek yapılan hareketler horonların belli başlı figürleridir.

Horonda oyuncu sayısı 2-8 arasında değişebilir. "Kılıç horonu", "bıçak horonu" gibi oyunlar iki kişiyle oynanır. Şenliklerde çok sayıda insanın uzun bir dizi oluşturarak horon oynadığı da olur.

Gümüşhane yöresinde oynanan horonlar ilçelere ve köylere göre değişiklik göstermektedir. Davul ve zurna eşliğinde oynanan horonların tümüne birden Zurna Horonu, Davul-Zurna Horonu ve Gayda gibi adlar verilmektedir.

Kemençe çalan kişi aynı zamanda oyuncularını komutlarıyla ve atma türküleriyle yönlendirmekte, oyunun düzenini sağlamaktadır. Bunun yanında oyuncu sayısının çok kalabalık olduğu ortamlarda ve şenliklerde oyunu kumanda eden bir oyuncu vardır.

Oyuna kumanda eden bu oyuncu halkanın içinde sürekli dolaşarak oyunun düzenini sağlamaktadır. Bu oyuncu oyunun her aşamasında çeşitli sesler çıkartarak kocaman halkayı kontrol eder. Özellikle el vurma ve “alaşağı” anını belirler. Torul ve Kürtün ilçelerimizde el vurarak horon oynanır. El çırpmaya başlatırken “eller şırıp şırıp” komutuyla tüm oyuncuların aynı anda ve eş zamanlı ritimlerle el çırpmaları sağlanır.

Dik-Dizden Kıрма, Urum Diki: Dizden kırma oyunu horon türü bir oyundur. 5 zamanlı usul içerisinde oynana dizden kırma oyunu, vasilinin diki, urum diki gibi isimlerle de anılmaktadır.

Kavrazlı ile yapılan görüşmeden;

“Oyunlara ilk olarak dizden kırma ile başlarız. Ele ele tutularak oynanır alaşağı kısımları vardır.” (Kavrazlı, Aktaran: Ünsal Yıldız)

Ellerin aşağıdan tutulmasıyla başlayan oyun daha sonra ellerin yukarı kaldırılmasıyla devam eder. Eller yukarıda oynanırken alaşağı yapılır ve bu üç kez tekrarlanır. Çökme figürü yapılarak oyun devam eder. Daha sonra eller yeniden aşağıda olacak şekilde tutulur ve oyuna devam edilir. Dizden kırma oyunu Gümüşhane’deki oyun tavrını en güzel yansıtan oyun örneğidir. Gümüşhane’ de bar tavrıyla ve horon ezgisiyle oynanan bu oyunla oyuna başlamak adet haline gelmiştir.

Hanım Oyunu-Canik: Gümüşhane’de oynanan horon türü oyunlardandır. Genellikle Gümüşhane Merkez, Torul ve Şiran ilçelerinde özellikle Şiran Kırıntı köyünde yoğun olarak oynandığı görülmektedir. Hanım oyunu Davul-Zurnayla da ve kemençeyle de oynanır. El ele tutularak oynanır. Hanım oyunu kadınların ağırlıklı oynadığı bir oyundur, fakat erkeklerin de bu oyunu oynadıkları görülmektedir. Oyunun Kelkit vadisinin etkisiyle yörede yayılan bir tür olduğu melodik yapısından anlaşılmaktadır. Erzincan düzü olarak bilinen ezginin küçük farklılıklar göstererek icra edilmiş varyantıdır.

Şekil 3.3 Canik, Hanım Oyunu Fotoğrafi

Beş ayak -Hava hatun: Bar tavrıyla oynanan horon türü bir oyundur. Oyun beş ayak ismiyle bilindiği gibi Hava hatun ismiyle de bilinmektedir. Hava hatun türküsüyle oynanmakta olan oyun aynı zamanda davul zurna eşliğinde türkünün ezgisiyle de oynanmaktadır. Beş zamanlı bir ezgi yapısı vardır. Eller küçük parmaklardan tutularak oynandığı gibi el ele tutularaktan oynanır. Adından da anlaşılacağı gibi kendine has bir usulle ileriye sağa doğru atılan 2 ve peşi sıra sola doğru atılan 3 adım içermektedir.

Bıçak Oyunu: Bıçak oyunu horon türü bir oyundur. Özellikle karşılıklı iki kişinin oynandığı oyun olan bıçak oyunu solo bir oyundur. Oyun ağırlıklı doğaçlama oynanmaktadır. Sıksara ezgisiyle oynanan bıçak oyunu, İki erkeğin ellerinde kama ya da bıçakla, karşılıklı çökerek ya da ayakta durarak oynanır. Bu oyuna kama oyunu da denilmektedir. Özel maharet isteyen oyunun kendine özgü figürleri olmasına rağmen figürlerin herhangi bir sırası yoktur. Gelin getirme anında gelin atının önünde oynanması gelenek haline gelmiştir. Serbest formda oynanan bıçak oyununda ellerden tutmak yoktur, karşılıklı erkekler oynar. Bayanların oynadığı görülmemiştir. Ağırlıklı olarak Torul ve Kürtün ilçelerin de oynanır.

Hey Mustafa: Hey Mustafa oyunu, Kel Mustafa ve dört yerinde isimleriyle de bilinmektedir. Horon türü bir oyun olan hey Mustafa oyunu sert oynanan ve ayakların yere sert şekilde vurulmasıyla oynanmaktadır. Ellerin aşağıdan tutularak ve ileri geri gidip gelinerek oynanır Gümüşhane Merkez ilçe Torul ve Kürtün ilçelerinde yoğun olarak oynanmaktadır. Erkekler oynadığı gibi kadınlarda bu oyunu oynamaktadırlar.

Oyun iki aşamalıdır. Birinci aşmasında eller aşağıda oynanır ikinci aşmasında alışı yapılr alışı kısmında eller yukarı kaldırılıp yeniden aşağıya indirilir. Oyunda çökme yoktur. Oyun ileri geri oynandığı gibi sağ yana dönülerek de oynanır.

Daldala: Daldala oyunu 5 zamanlı ölçü düzümün de olan horon türü bir oyundur. Erkeklerin yoğun olarak oynadığı bir oyundur. Oyun oynanırken küçük parmaklardan tutulur. Bu oyun daldalar barı olarak da adlandırılmaktadır. Gümüşhane'nin doğusunda bu oyun bar tavrıyla oynanır. Gümüşhane'nin kuzeyine doğru gelindikçe horon tavrıyla oynanmaktadır. Bu oyunu kadınlarında oynadığı gözlemlenmiştir

Dik Horon: Horon türü bir oyun olan dik horon erkekler ve kadınlar tarafından oynanmaktadır. 5 zamanlı süre değerine sahiptir. Ağırlıklı olarak Gümüşhane Merkez, Torul ve Kürtün ilçelerinde görülen oyun sert bir tavrıyla oynanır. Oyun tek figürlüktür. Ellerin aşağıdan tutulmasıyla başlar ikinci aşamasında yukarı kaldırılıp oyun devam eder. Belirli bir süre sonra müzisyenlerin ya da ekip başının komutuyla alışı yapılr alışı yapıldıktan sonra çökme ile devam eder.

Kiremit Bacaları: Kiremit bacaları oyunu dizden kırma oyununa benzemektedir. Fakat ezgisi de adım atma biçimi de farklı olan bu oyun dizden kırma oyunundan biraz farklıdır. Oyun bar türü bir oyundur 5 zamanlı usul düzümündedir. Erkekler davul zurna eşliğinde türkünün ezgisiyle oynarlar, kadınlardan biri defle türküyü söyler, diğer kadınlarda türkü eşliğinde oynarlar. Ellerin aşağıdan tutulmasıyla oyuna başlanır İkinci kısmında alışı yapılr daha sonra oyun birinci kısmına geri dönerek devam eder.

Mavrangel: Horon türü bir oyundur. 7 zamanlı usul düzümündedir. Tek figürlük bir oyundur. Gümüşhane Merkez, Torul, Kürtün ve Şiran ilçelerinde oynanmaktadır. Kemeçe ve davul zurnayla oynanan oyun sert tavrılı bir oyundur. Oyunun yüksek tempoya ulaştığı sırada sadece davul çalınarak oynanır. Ellerin aşağıdan tutulmasıyla oynanan bu oyunda temponun yükseldiği sırada bıçak oyunu gibi iki oyuncunun ortaya çıkarak ellerinde herhangi bir araç olmaksızın “mican dansı” adını verdikleri doğaçlama bir oyun oynarlar. Bu dansının bitiminde tekrar halkaya girilip oynamaya devam edilir. Mican dansı oynanırken diğer oyuncuların tempo tuttıkları da gözlenmiştir.

Sıksara, Sıksaray, Titretme: Horon türü oyunların temel oyunu olarak kabul edilen sıksara oyunu 7 zamanlı ölçü düzumün de ezgi yapısıyla oynanmaktadır. Davul, zurna veya tek başına kemençe eşliğı ile oynanır. Torul, kürtün, Kelkit, Şiran ilçelerinde çok yaygın bilinir.

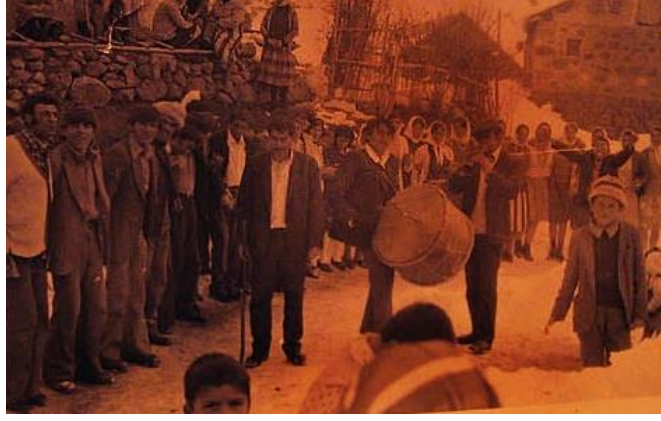
3.4. Oyunların İcra Biçimi Ve İcra Ortamları

Yurdumuzun hemen hemen her yerinde olduğı gibi Gümüşhane’de de halk oyunları düğünlerde, şenliklerde, asker uğurlamalarında, özel eğlence toplantılarında icra edilmektedir.

Oyun oynanan yerler genellikle açık alanlar, ev avlusu, mahalle araları, düz yeşil veya toprak zeminlerdir. Köylerde özellikle harman yerleri tercih edilir. Kış gecelerinde ise oyunun mekânı köy odalarıdır. Oyunların icrasında oyuncular oyun için ayrıca bir kostüm kullanmamakta günlük kıyafetleriyle ya da ortamın gereklerine uygun özel günlerde giydikleri kıyafetlerle oynamaktadırlar.

Şekil 3.4 Oyunların İcra Ortamı

Şekil 3.5 Oyunların İcra Ortamı

Aydın ile yapılan görüşmeden;

“Köyde iyi oyun oynayanlar düğünlere özel davet edilir ve bunların oynaması için özel müzisyenler getirilirdi.” (Aydın, Aktaran: Ünsal Yıldız)

Günümüzde bu icra ortamları düğün salonlarına artan rağbetten dolayı yavaş yavaş yok olmakta ve geleneksel niteliklerini kaybetmektedir.

Oyunların niteliğine bakıldığında Torul ve Kürtün ilçelerinde daha çok horon; Kelkit, Köse ve Şiran ilçelerinde ise daha çok bar ve halay türü oyunlar daha baskın görülmektedirler. Diziliş ve sahne düzeni genel olarak düz sıra ve yarım ay şeklindedir. Bazı halay ve horon türlerinde daire biçimi diziliş de görülmektedir. Tutuş biçimi olarak ise serçe parmaklardan tutuş, omuzdan tutuş, kenetlenerek tutuş, avuç içlerinden tutuş şekilleri gözlemlenmiştir. Oyunlarda ekip başı yönünde, karşı yönde ve ekip sonu yönünde çöküşler yapılmaktadır. Oyuncuların birbirlerinden bağımsız olarak oynadıkları oyunlar da tespit edilmiştir: Dello, bıçak oyunu, hançer barı gibi. Yörede kadınların da birçok oyunu erkekler gibi ve birçok ortamda erkeklerle birlikte oynadığı görülmüştür. Bu oyunların dışında kadınlar tef eşliğinde kendilerine özgü türkülü oyunlar oynamaktadırlar. Bu türkülü horon ve halaylar sayesinde yöredeki halk ezgilerinin büyük bir kısmı korunmuş, bol miktarda horon ve halay türküsü günümüze ulaşmıştır.

Aydın'la yapılan görüşmeden;

“Kına gecelerinde bize çalacak kemençe zurna bulamazsak birimiz leğen tef ne bulursak çalar, söyler oynarız.

Düğünlerde hangi oyunları ne sırayla oynanır.

Güzeller, sarı kız, cıngıllım, karabit, hanım havası, tik horon oynanır. Ağır başlayıp en hızlısı sonda oynanır”. (Aydın, Aktaran: Ünsal yıldız)

Gümüşhane ilinde oyun sayısı alabildiğince fazla olmasına rağmen son dönemlerde belli başlı oyunların daha sıklıkla oynandığı gözlenmiştir. Örneğin, urum tiki, hoş bilezik, sarıkız, karabit, temur ağa, hava hatun, şiro, iki ayak, sıksara gibi oyunlar, Gümüşhane genelinde en sık rastlanan oyunlardır.

Oyunların dizilişindeki temel belirleyici, oyunu doğru ve estetik oynamaktır. Bu bağlamda, oyunlarda ekip başında en iyi oynayan oyuncu bulunmakta, ekibin sonuna doğru deneyimi az olan oyuncular sıralanmaktadır. Ekip başı oyunun en önemli kişisidir.

Aydın'la yapılan görüşmeden;

“Oyunlarda bir yol gösterici var mı? Bir baş çeken vardır. Oyunu en iyi bilen ve oynayanıdır. Genelde o düğünde şenlikte yaşlı ve iyi bilen varsa o başa geçer. Elinde mendili olur. Oyunun al aşağı kısmında “hu huuuh”, “aaaah” diye bağırarak topluca çöküp kalkılır.” (Aydın, Aktaran: Ünsal yıldız)

Oynanan oyunu en iyi en doğru ve en estetik icra eden, en iyi bilen ekip başı, nida ile yapılan işitsel komutlarla, oyunun düzeninin ve figürlerin ritme uygunluğunun sağlanması ve sürdürülmesinden sorumludur. Ekip başının ağızla ve eli sıkarak verdiği komutlarla oyuna başlama, müzik cümlelerinin değişimine göre figür değiştirme ve oyunu bitirme birlikteliği sağlanmaktadır. Oyunlarda başçılığa geçme de töresel bir

disiplin iledir. Başçılıktaki oyuncu yerini başka birine devretmedikçe elinden mendil alınmaz ve önüne geçilmez.

Bölgede, ritme bağlı kalarak sağlanan eşzamanlı uyumun dışında her oyuncunun kendi estetik hareketlerini özgürce ortaya koyabildiği icralar görölmüştür. Bu durum aynı figürün ekipteki oyuncu sayısı kadar çeşitliliğinin oluşmasını sağlamıştır. Yediden yetmişe herkesin oyunlara iştirak etmesi ve figürsel uyumun bütün katılanlarca sağlanması yöre açasından dikkate değer bir özelliktir.

şekil 3.6 Oyunlardaki Uyum Örneği

4. GÜMÜŞHANE İLİ HALK OYUNLARINDA ÇALINAN HALK ÇALGILARI

Araştırmada Gümüşhane yöresinin halk oyunları incelendiğinde, Kelkit, Şiran, Köse ilçelerinde ise daha çok davul zurnanın kullanıldığı görülmektedir. Merkez ilçenin merkezinde ve Torul'a yakın köylerinde kemençe ile davul zurna birlikte kullanılırken doğuya doğru gittikçe kemençe kaybolmakta ve bazı köylerde kemençenin yerini tulum almaktadır. Tulum Yağmur dere ve civarındaki köylerle birlikte merkez ilçeye bağlı birkaç köyünde de kullanılmaktadır.

Yörede halkoyunlarına Kürtün ve Torul ilçelerinde daha çok kemençe eşlik etmektedir. Dilsiz kaval, mey, zurna, Artvin ve Rize'ye yakın yörelerde klarnet ve tulum, çalgılarının ön planda olduğu görülmektedir. Davul ve zurna eşliğinde oynanan horonların tümüne birden Zurna Horonu, Davul-Zurna Horonu ve Gayda gibi adlar verilmektedir.

Yöredeki dilli kavallar 8 delikli ve kısa, zurna ise Doğu Karadeniz'in kıyı kesimlerine göre daha geniş çaplı ve uzundur. Yöredeki zurnanın boyu kuzeye gittikçe küçülmekte (zil zurna) ve çaldığı ezgilerin temposu da artmaktadır. Yöredeki mey ve zurna genellikle la tonundadır. Yöre genel olarak değerlendirildiğinde Şiran'da dilli kaval ve zurnayı, Kelkit'te meyi, Köse'de zurna ve dilli kavalı, Torul'da zurnayı, Kürtünde mey ve zurnayı, Gümüşhane'nin yukarı kesimlerinde tulum ve klarnet'i, Gümüşhane merkezi ve çok yakın çevrelerinde ise bu çalgıların hemen hepsinin çalındığını görmekteyiz.

Gümüşhane ilinde Türk halk çalgılarından mey zurna davul, klarnet, tulum ve kemençeyi görmekteyiz. Yöre oyunları ilçelere ve köylere göre değişiklik göstermek farklı sazlarında zaman zaman icrasına rastlansa da hepsinin ortak iki saz ile icra edildiği durumların olduğu da gözlenmiştir. İşte çalışmada incelenen eserlerin icrasında yoğun olarak kullanılan davul ve zurnanın yapısal özelliklerinin aktarılması gereği duyulmuştur. Çünkü yöredeki yapı özellikleri ile icra edilen bu sazlar Gümüşhane ilinin kültürel mirasının nesilden nesile aktarılmış hazineleridir. Yöre ezgilerinin müzikal duyumunu da ortaya koymaktadır.

4.1. Davul

Halk müziğimiz oyunlarımızı iç içe yaşatan en önemli unsurlardan biri ritimdir. Vurmalı çalgıları yapıları itibari ile basit olmakla beraber atalarımızdan intikal etmiş ve ritim zenginliğinin en eski kaynaklarıdır. Vurmalı çalgı tipleri genellikle ilk yapıları yüzyıllar boyu kurmuşlardır. Bu yüzden ülkeden ülkeye geçişlerini araştırmak kolaylaşmaktadır.

İnsanlar çalgılarının yapımında, tabiatta bulunan ürünlerden yararlanmış, ağaçlardan, çeşitli bitkilerden, hayvan derilerinden ve bağırsağından, kılından ve boynuzlarında istifade ederek çalgılarını yapmış ve geliştirmişlerdir (Anadol, Abbaslı, Abbasova, 2007: 748).

Mezopotamya'nın, bilinen en eski çalgıların çıkış noktası olduğu düşünülmektedir.

"Eski Ön Asya müzik anlayışı ana hatları ile Sümerler tarafından kurulmuştur. M.Ö. 4000 yılında Mezopotamya'ya göç eden ve M.Ö. 3200 yıllarında yazıyı bularak dünya tarihini başlatan bu toplum, müzik tarihinde de önemli bir yere sahiptir." (Dinçol,1999: 2).

Davulu, ses üretmek amacıyla yapılan, insanlık tarihiyle birlikte paralel yürüyen, her toplumda kendi kültürel kodlarını bünyesinde barındıran, ritüellerinde, eğlencelerinde, iletişimlerinde, haberleşmeleri gibi çeşitli unsurlarda faydalandıkları kültürel bir alet olarak tanımlayabiliriz.

Türk tarihinin derinliklerinde çok büyük davulların mevcudiyeti bilinmektedir. Tarihte yayılmalarıyla tanınan Türk boyları girdikleri ülkelerde davulu bir hatıra gibi bırakmışlardır İslam Mısırlılarının büyük davulu "Tabl-ı Kebir-I Türki" olarak adlandırdıkları Habeş kiliselerinde de uzun zaman gelenek halinde çalınan davula "Türki" ya da "Sultani" denirdi.

Anadolu coğrafyasında Asma davul, boyutları itibariyle küçük, orta ve büyük boy olarak üç şekilde karşımıza çıkmaktadır. Boyutlarından dolayı üretilen sesler farklılıklar gösterir.

Davulun boyutları ve malzemesi, yörede yaşayan davulcunun, duymak istediği sesle üretilecektir.

Anadolu'da yörelerde davullar, yöre isimleriyle anılırlar. Bu davullar için kastedilen özellik, boyutlarıyla ve kullanılan malzemelerinin farklılık göstermesi ile ilgilidir.

Karadeniz Bölgesinde, Güney Anadolu da Yörüklerde sıklıkla cura diye isimlenen davullar yaygın olarak kullanılmaktadır. Güney Doğu Anadolu Bölgesinde kaba davul denilen, büyük davullar sıklıkla görülür. Cura davullar (küçük boyda olan) güney Anadolu Yörük oymakları ve Karadeniz bölgesinde yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Kösemihal,1978: 21).

Gümüşhane ilinde kullanılan Asma davulun keline özgü bir yapısı ve özelliği olduğu tespit edilmiştir. Bu davulu oluşturan parçalar; kasnak, deri, çember, davul kayışı, tokmak, çubuk ve askı kayışı olarak sıralayabiliriz.

Şekil 4.1 Yöresel Asma Davul ve İcracısı

Kasnak: Silindir biçiminde olup ağaç malzemenin kullanılmasıyla yapılmaktadır kasnaklar genelde gürgen, çam, kayın ve ceviz ağaçlarından yapılmaktadır. En yaygın ağaç kullanımını, ceviz ağacından yapılmış kasnaklar oluşturmaktadır. Kasnaktaki ağaç malzemenin tercihi, yörede o ağacın bulunurluğu belirleyici bir unsurdur. Ses karakter özelliğinin oluşmasında kullanılan ağacın yanında kasnağın boyutları da önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 4.2 Silindir Hale Getirilip Birleştirilmiş Kasnaklar

Ağaçlar 3 metreye yakın boyutlarda 35-50 cm enlerde yarma işlemi ile levha haline getirilir. Her iki yüzü önce balta ile kalın yerleri alınır. 8-10 gün dinlendirilen tahta daha sonra rendeden geçirilerek 0,8-1 cm kalınlığına indirilirler. Levha ısıtılarak cendere adı verilen kıvrıma aygıtından geçirilerek ilk işlem tamamlanır. Davul kasnağı elde edilmiş olunur.

Deri: Yaygın olarak bulunana genellikle küçükbaş hayvanlardan, koyun ve keçi gibi hayvanların derileri kullanılarak elde edilmektedir. Bazı durumlarda büyük baş hayvan derileri de kullanıldığı görülmektedir.

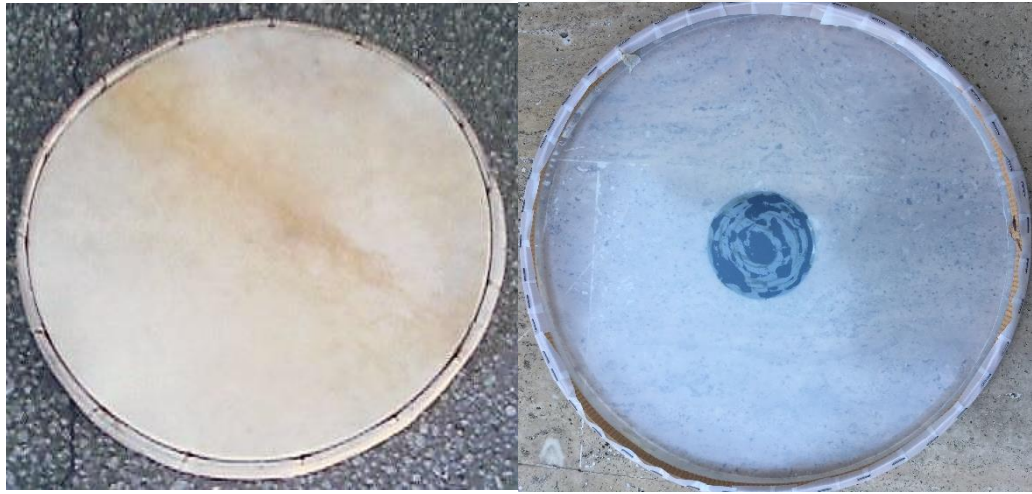
"Davul derisi olarak genellikle keçi, kuzu, geyik, at ve köpek derisi kullanıldığı tespit edilmiştir." (Gazimihal, 1975: 37)

Kullanılacak derilerin sağlam olması gerekir. Davulun yapımında kullanılacak derinin, tuzlanma, tabaklanma ve zımparalanma gibi kimyasal ve fiziksel işlemler ile dayanıklı hale getirilip, kullanıma hazır olması gerekmektedir. Davul da keçi derisini, tulum çıkarmak diye tabir edilen şekilde, bıçak değmeden de elde ettikleri bilinen bir yöntemdir. Tulum olarak çıkarılan bu deri, odun külü ve suyla bulamaç haline getirilir. Bazı yörelerde ise köpek dışkısı ile sıvanarak tabaklama işlemi yapılır. Bu işlem derinin kıllı tarafına sürülür. Bulamaca bulanmış deri katlanarak 3-4 gün bekletilir ve derinin durumuna göre, açılır ve kılları deriden ayrılır. Daha sonra deri kurumaya bırakılır. 10-15 gün civarında kuruyan derinin, üzerindeki zarlar deriden kopartılarak ayrılır. Böylelikle deri, yağından arındırılarak hazır hale getirilir. Günümüzde akort problemi yaşamamak için suni -plastik malzemenen elde edilen röntgen deri de

denilen yapay deriler de kullanılmaktadır. Bu deriler Tokmak tarafına kalın, çubuk tarafına ince olacak şekilde kullanılır.

Şekil 4.3 Deri Örneği

Şekil 4.4 Çembere Sarılmış Deriler

Çember: Derinin kasnakla birleşmesini sağlayan, ağaç veya metal malzemeden üretilen, kasnağa geçeceği için kasnaktan biraz daha geniş silindirik yapıda derinin gerildiği parçadır. Kasnağın her iki tarafında kullanılır. Çemberler kasnağın her iki tarafından kasnak kenarlarına monte edilerek deriyi germeye yarar. Ayrıca bazı davullarda bir özellik olarak kasnağın iç kısımlarına da davulun şekil kaybetmemesi için çember takılmaktadır. Genellikle gürgen, çam, fındık, kızılıçık ve dut ağaçlarından

yapılmaktadır. Deri çembere tutturulurken, iple bağlanarak yapıldığı gibi iç içe sarılma ve zımbalanarak da yapılmaktadır.

Şekil 4.5 Ağaç Çember Örnekleri.

Kasnak Bağı: Çemberin kasnağa kaynaşmasını ve akort edilmesini sağlayan malzemedir. Geçmişte deri kayıştan yapılırken, kasnak bağları günümüzde genellikle ketenden yapılmaktadır. Nadiren kayış ve örme kıl ip de kullanılır. Son zamanlarda naylon iplerde davul çekimlerinde ucuz maliyetli olması açısından kasnak bağı olarak kullanılmaktadır.

Gazimihal, malzemeyi, “kayışların ucu deri çemberine geçer ve çemberi sıkıştırmak suretiyle derinin gevşetilip gerilmesini sağlar. Davulun kasnağına geçmiş iki kayışı olduğuna göre, bu kayışlar davulun akordunu ya da mahalli deyimle düzenini yapmaya yarar. “Çakşırı kasnak” da denilmiştir” diyerek ifade etmektedir (Gazimihal,1975:36).

Şekil 4.6 Kasnak Bağı Örnekleri.

Askı Kayışı: Genelde deriden yapılır. Davulun üst kısmına takılarak omuza davulu asma görevini üstlenir. Kıldan, urgandan ve naylondan yapılan çeşitleri de vardır. Geçmişte davul kasnak bağına bağlanan askı kayısı akort problemi doğurduğundan günümüzde davulun kasnak kısmına çakılan, metalden yapılan iki adet çember biçimindeki halkalara takılır.

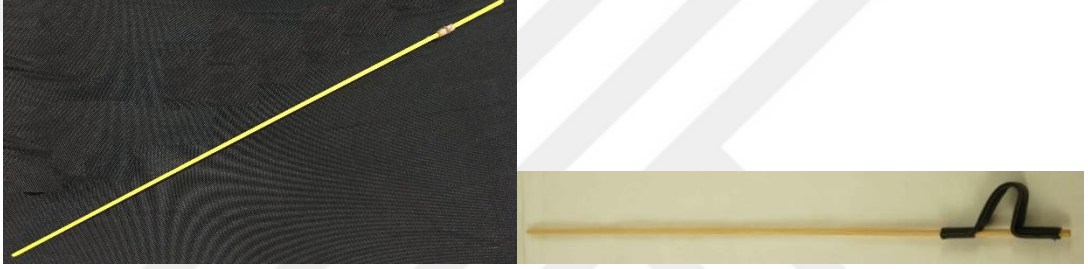
Şekil 4.7 Deri Askı Kayış Örnekleri.

Tokmak: Çomak veya çövende adları ile de bilinir. Davulun kalın derili tarafından ses üretmek için ağaç malzemeden yapılan yörelere göre farklı boyutlarda olan yörenin bulunduğu coğrafyada bulunan daha çok hafif ağaçlardan yapılan ve şekil itibari ile de yörelere göre farklılıklar gösteren davul malzemesinin adıdır. Sapı ve güdük adı verilen düğümlü topuz yeri vardır. Kuvvetli elimizle tuttuğumuz ve “Düm” seslerini aldığımız yani davulun kalın tarafına vurduğumuz parçadır. bu darbelere çöven de denilir. Tokmak yapımında ardıç, erik, yabani gül ağacının kökü ve yabani kavak kullanılmaktadır.

Şekil 4.8 Günümüzde Ve Geçmişte Anadolu’da Görülen Bazı Tokmak Çeşitleri.

Çubuk: Çıbık adı ile de anılmaktadır. Genel de sol elin baş ve işaret parmağı arasında tutulur ve diğer parmakların ya da bileğin hareketi ile vurulur. Davul da ince derili tarafla üretilen sesin sağlanmasına yarayan ağaçtan yapılan ince hafif yapılı bir malzemedir. En makbul olanı kızılıçık ağacından yapılanıdır. Ancak her yörenin kendi coğrafi şartlarında yetişen ağaçlardan yapılan çubuklar da görülmektedir. Örneğin zeytin dalı veya alıç dalından da kullanılmaktadır. Günümüzde kolay ulaşım ve dayanıklı olmasından dolayı balık oltasının uç kısmında poliment malzemenin yapılan çubuklar yaygın olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.9 Plastik ve Ağaç Çubuk Örneği

4.2.Zurna

Zurna, (Sur) ve (Nay) sözcüklerinden oluşmuştur. Bu sözcükler Farsçadır. Eski araştırmalara göre Orta Asya, zurnanın ilk doğduğu yerdir.

Zurnanın adı, İslamiyet'ten önce I. yy' da “yurağ veya yerağ” idi. Zurnanın salon yerine saha çalgısı olma özelliği vardır. Bu özelliği de çalgımızın gür ve yüksek frekanslı sese sahip olması neden olmuştur. Zurna enstrümanı, başlangıçtan günümüze kadar en az değişikliğe uğramış çalgılarımızdandır. Saray nöbetlerinde ve savaşlarda Osmanlı imparatorluğu zamanında ulusal bando olarak yer alırdı. Türk köylüsünün müzik ihtiyacını uzun yıllar karşılamıştır. Bunu da davulla birlikte yapmıştır. (Emnalar, 1998: 88-89).

Eski dönemlerden bu yana davul ve zurna birbirinden ayrılmaz bir ikili olarak kültürümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Örf ve âdetimizle yenilikleri de kucaklayarak kültürümüzü devam ettirdiğimizi de göstermektedir.

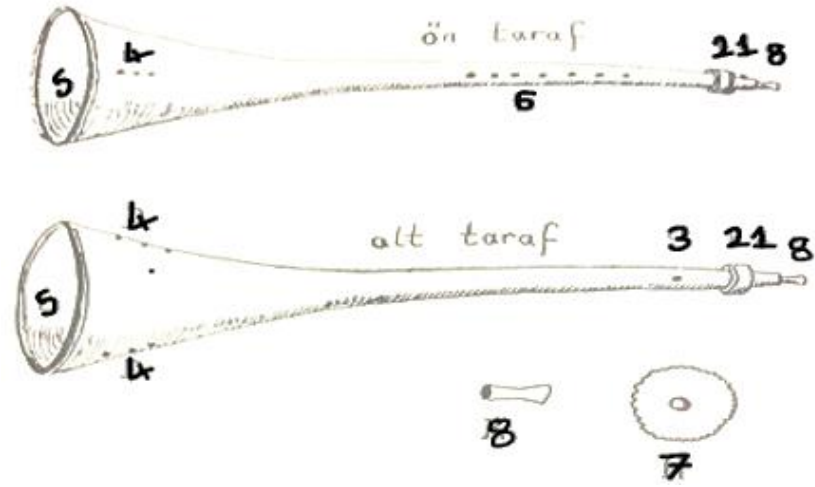
Şekil 4.10 Zurna ve İcracısı

Gümüşhane ilin de zurna enstrümanı ağaçtan yapılmaktadır. Erik ağacından yapılan zurnalar en makbul olanıdır. Bunun nedeni ise, çabuk çatlamaması ayrıca, ses ve tınısı bakımından önemlidir. Gürgen, dişbudak, şimşir, kayısı, pelesenk, abanoz ve ardıçtan da yapılmaktadır. Sesin çıktığı kesim geniş, Ağza yakın kesim ise, dar bir şekildedir. Dar kesimine kamış takılarak üflenir ve bu kesime de bir delik vardır. Torul ilçesin de bu kamışa “lüle” adı, Şiran’da “dil” veya “cukcuk” adı verilmektedir.

Zurnanın arkasında başparmak için bir, önünde ise altı perde deliği vardır. Zurnanın başına 2,5-3 cm. boyunda bir kamış takılarak çalınır. Bu kamış, süt ya da sıcak su içinde yumuşatılıp sonradan uç kısmı yassılandıktan sonra takılarak çalınır. Zurna çalgısını yapısal olarak sekiz ayrı kısımda ele alabiliriz.

Şekil 4.11 Zurna Sazı

Şekil 4.12 (Kaynak: Gazimihal, 1975: 12.), 1- Lüle, etem 2- Nezik 3- Nefes yahut dös deliği ve makam deliği 4- Cin yahut şeytan delikleri 5- Zurna borusu 6- Hava döndüren delikleri 7- Avurtluk 8- Kamış yahut sipsi

Lüle, Etem: Zurnanın “nezik” kısmının içine geçirilmiştir. Madenden (Bakır) veya ağaçtan yapılmış bir zıvanadır. Gümüşten olan zıvanaların ucuna yine gümüşten bir kordon takılır ve zurnanın boynuna halkalanır. Etem, bir nargile ağızlığına benzer ve zurna çalanların çok önem verdiği aletlerdendir. Gümüş kordonun buna takılma nedeni kaybolmaması içindir. Kamış ile birleştirilerek oluşturulan parçaya sipsi denilmektedir.

Şekil 4.13 Lüle Örneği ve Lüle İle Birleştirilmiş Kamış

Nezik: Başka renkte bir ağaçtan yapılmış olan zıvana, zurnanın ağaç kısmına geçirilir. Yani, asıl zurnaya geçirilen parçanın adıdır. Zurnanın çatlamamasına yardım eder ve bunu zurnanın ağızına kuvvet vererek gerçekleştirir. Gerek etem, gerek nezik istenildiği zaman çıkarılabilir.

Şekil 4.14 Nezik Örneği

Nefes deliği: Zurnanın nezik kısmının ilk deliği arkasında yer alır. Zurna çalanların bu deliği çokça kullanmadıkları belirtilmektedir.

Zurna Borusu: Zurnanın ses çıkaran geniş ağzına denir. Cura borularda ikişer, borunun sağlı sollu iki tarafında, kimi borularda üçer şeytan deliği bulunur.

Şekil 4.15 Zurna Borusu ve Cin Delikleri

Cin veya şeytan deliği: Zurnaların sağ ve sollarında zurna borusu üzerine ince delikler açılmıştır. Zurnacılar bu deliklere cin veya şeytan deliği adını verirler. Bu deliklerin görevinin ne olduğu tam olarak belli değildir. Zurnanın entonasyonu ile ilgili olduğu varsayılmaktadır.

Hava döndüren: Zurna deliklerine verilen addır. Zurna delikleri yedi tanedir. Yukarıdan itibaren dört tanesini sağ el ve geri kalan üç tanesini sol el idare eder. Sol elin baş ve serçe parmakları zurnayı tutmaya yarar; öbür parmaklar aktif durumdadır.

Zurna seslerini sağlayan deliklerdir.

Şekil 4.16 Hava Döndüren Örneği

Avurtlak: Etem'e geçirilen değirmi bir alettir. Avurtlaklar her türlü madenlerden, odundan, kemikten yapıldığı olur. Avurtlakların en makbulü koyunun kürek kemiğinden yapılmış olanıdır. Bazen kenarları kesilerek; üstü gümüşlenir ve çizgilerle süslenir.

Şekil 4.17 Avurtla Örneği

Kamış: Bu düdük, sipsi adını alır zurnanın kendisidir, çünkü asıl sesi çıkaran kamıştır. Çocukların çavdır sapından ve söğüt ağacından yaptığı düdüklerin aynı olan sipsi, kamıştan düzülür. Kamışın içi deliktir ve bir müddet suda durup yumuşatılır; sonra bir ucu çakıyla inceltilerek etem'in içine yerleştirilir. Üst ucu ağza alınır; dudaklar avurtluğa sıkıştırılır ve üflemek sureti ile kamışın çıkardığı sesle zurna çalınır.

Şekil 4.18 Kamış Örneği

Zurna yöresel özelliklere göre 3 tipe ayrılır. Bunlar şu şekildedir.

Kaba Zurna: En büyük boy olan zurna kaba zurnadır. Kaba ve kalın ses verir. Bu zurna daha çok yiğitliği ve gözü pekliği yansıtır. Tüm kaba zurna ve Orta kaba zurna şeklinde iki kısma ayrılmaktadır. Tüm kaba zurna, Trakya'da. Orta kaba zurna, İç Anadolu'da, Sivas ve Tokat çevresinde kullanılır.

Orta Zurna: Orta boydur. Oyunlarımızda kullanılan zurnalardır. Erzurum, Erzincan, Gümüşhane, Bayburt ve çevrelerinde kullanılır. Trabzon "Cura Zurnası" ile Kırklareli ve dolaylarında kullanılan "Kaba Zurna" arasında orta sesli bir enstrüman olan Erzurum zurnası ses bakımından kendi çevresine ait özellikler taşır ve kendi yöresini yansıtır.

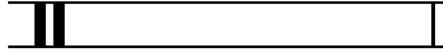
Cura Zurna: Çok küçük boyda olan zurnadır. İnce ve tiz bir sese sahiptir. Oyun havalarında tercih edilir. Küçük ve tiz sesliliği bakımından bu tür zurna tercih edilir. Muş, Bitlis ve Güney Anadolu'da kullanılmaktadır. Giresun taraflarında kullanılan zil zurna, cura zurna ile anlamdaştır.

5. ASMA DAVUL ÇALGISINDA NOTASYON YAZILIMI

Asma davul çalgısı geleneksel dansların dışında, geleneksel müziğimiz içerisinde özellikle zurnanın en önemli eşlikçisidir. Her iki çalgı birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Aynı zamanda asma davul son yıllarda müzik topluluklarında sıklıkla kullanılan, önemli bir çalgı olarak karşımıza çıkmaktadır. Asma davul konservatuvarlarda vb. kurumlarda, geleneksel dansların eğitimi içerisinde ve ritim öğretimine yardımcı unsur olarak kullanılmaktadır.

Türk halk oyunları, Türk halk müziği ritim bilgilerine göre uygulanmalıdır. Türk müziğindeki ritim yazım kurallarının halk oyunları ile bağdaştırılması uygun olmayacaktır. Bu sebepten ötürü Türk halk oyunları ritimlerini Türk halk müziği ritim bilgisine göre kavramlaştırılarak incelenecektir.

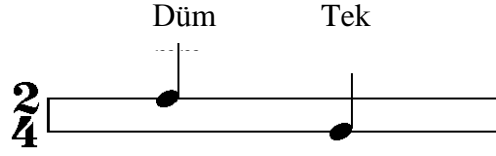
Usul notası yazımı konusu ile ilgili Türk Müziği teori kitaplarında ve tez çalışmalarında farklı yaklaşımlar vardır. Genel olarak paralel iki çizgiden oluşan bir porte kullanılır.

Şekil 5.1 Usul Notası Yazımında Kullanılan İki Çizgili Porte

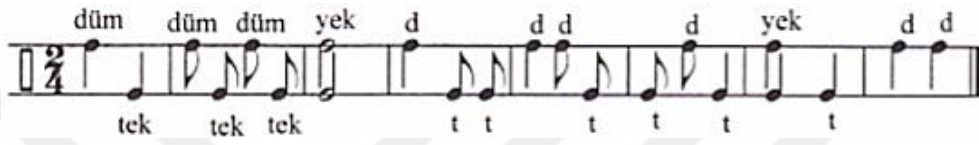
Türk müziğinde usullerin ve ritimlerin ifadesi için genellikle kudüm ve asma davul için kullanılan nota sistemi vardır. Bu nota sistemi, iki çizgili porte üzerine yazılır. Bu çizgilerden birisine “Düm” diğerine ise “Tek” notaları yazılır.

H. Sadettin Arel'in "Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri" ve İsmail Hakkı Özkan'ın "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri" kitaplarında, kuvvetli vuruşlar (Düm) üst çizgiye, zayıf vuruşlar (Tek) alt çizgiye yazılmıştır ve notaların kuyrukları dışa doğru uzatılmıştır.

Şekil 5.2 (Kaynak: Arel, 1968: 33) Arel ve Özkan'ın Kullandığı Usul Notası

Mustafa Şahin'in "Türk Halk Oyunları Türlerine Göre Asma Davulun İncelenmesi" adlı sanatta yeterlik tezinde de kuvvetli vuruşlar (düm) üst çizgiye, zayıf vuruşlar (tek) alt çizgiye yazılmıştır ancak notaların kuyrukları içe doğru uzatılmıştır.

Şekil 5.3 (Kaynak: Şahin, 2009: 91) Mustafa Şahin'in Tezindeki Davul Notası Yazımı

Bortan Oldaç'ın "Geleneksel Türk Müziğinde Var Olan Usullere Göre Asma Davul Çalım Metodu" adlı yüksek lisans tez çalışmasında, güçlü zamanları alt çizgiye, zayıf zamanları ise üst çizgiye yazmıştır.

Şekil 5.4 (Kaynak: Oldaç, 2000: 34) Bortan Oldaç'ın Tezindeki Davul Notası Yazımı

Müslüm Akdemir'in "Bendir Çalgısının Profesyonel İcrasına Yönelik Metodolojik Bir Yaklaşım" adlı sanatta yeterlik tezinde, yukarıdaki örneklerin aksine, beş çizgi ve dört aralıktan oluşan bir porte kullanmıştır. Daha çok Batı Müziği orkestralarında ve uluslararası düzeyde icrayı amaçlayan bir çalışmadır.

Şekil 5.5 (Kaynak: Akdemir, 2011: 20) Müslüm Akdemir'in Tezindeki Bendir Notası Yazımı

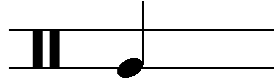
Ancak bu sistemde de tam bir görüş birliğine varılmış değildir. Bir asma davul notasyonun da “Düm” notalarını üst çizgiye, “Tek” notalarını alt çizgiye yazarken; bir diğerinde “Düm” notaları alt çizgiye, “Tek” notaları ise üst çizgiye yazılmaktadır.

Çalışmamızda ritim notalarının yazımında Türk Halk Müziği bilgileri esas alınarak asma davul enstrümanı için iki çizgiden oluşan porte kullanılacaktır. Portenin alt çizgisine “Düm” üst çizgisine “Tek” yazılarak ifade edilir. Düm ve Tek seslerinin aynı düzlemde alt alta çizgi üzerine yazılmasıyla “Yek” sesi anlatılırken, tokmakla kasnağa vurulduğunda çıkan ses kasnak sesi ibaresi, çubuğun “Tek” tarafına yanaştırılıp “Düm” sesinin etkisiyle çıkan sese “Cız” diyerek ve çembere vurulduğunda ise çıkan ses çember denilerek ifade edilmiştir. Kullanılan sesler notaya aktarılarak. Yazılan düzümle de ritimler kalıp halinde kuyruklar birleştirilerek yazılır ve kuyruklar aşağı doğrudur. Bu yöntemle de kokuma ve çalım kolaylığı sağlanacaktır.

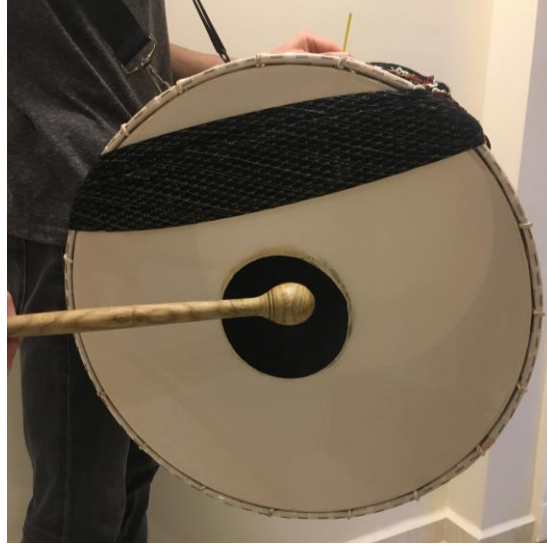
Çalışmada notaya alınan ezgilerin ritim kalıpları yukarıda anlattığımız gibi aktarılırken melodik yapıyı icra eden saz zurna ise beş çizgi dört aralıktan oluşan porte üzerinde davul için kullanılan yöntemle birlikte aktarılacaktır.

5.1. Düm Sesi ve Notasyonu

Asma davulda tokmakla yapılan vuruştur. Notasyon da “Düm” kalın sesleri ifade eder. Çalışmada alttaki paralel çizginin üzerine yazılarak gösterilmiştir.

Şekil 5.6 Düm Sesi Yazımı

Şekil 5.7 Asma Davulda Düm Sesi Görseli

5.2. Tek Sesi ve Notasyonu

Asma davulda çubuk ile yapılan vuruşlardır. Notasyon yazımında da “Tek” ince sesleri ifade eder. Çalışmada üstteki paralel çizginin üzerine yazılarak gösterilmiştir.

Şekil 5.8 Tek Sesi Yazımı

Şekil 5.9 Asma Davulda Tek Sesi Görseli

5.3. Yek Sesi ve Notasyonu

Asma davulda tokmak ve çubuğun aynı anda vurulmasıyla oluşur. Notasyon yazımında da her iki paralel çizgiye yazılan “Düm” ve “Tek” notalarının birlikte alt alta görülmesi durumunu “Yek” olarak okuyoruz.

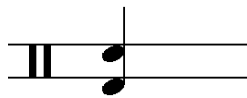
Şekil 5.10 Yek Sesi Yazımı

Şekil 5.11 Asma Davulda Yek Sesi Görseli

5.4. Cız Sesi ve Notasyonu

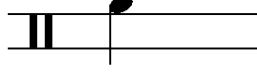
Asma davul çubuğun “Tek” tarafına yanaştırılıp, tokmakla vurulan “Düm” sesinin etkisiyle çıkan sese “Cız” denir. Çalışmada alt ve üst paralel çizgilerin altında çizgilere dayalı yazılmıştır. Çalışmada notaya alınan ses aşağıdaki gibi ifade edilerek gösterilmiştir.

Şekil 5.12 Cız Sesi Yazımı

5.5. Çember Sesi ve Notasyonu

Asma davul da çembere vurulduğunda oluşan sestir. Üst paralel çizginin üstünde çizgiye dayalı yazılır. Çalışmada notaya alınan ses aşağıdaki gibi ifade edilerek gösterilmiştir.

Şekil 5.13 Çember Sesi Yazımı

Şekil 5.14 Asma Davulda Çember Sesi Görseli

5.6. Kasnak Sesi ve Notasyonu

Asma davul da tokmakla kasnağa vurulduğunda oluşan sestir. Alt paralel çizgi ile üst paralel çizgi arasın da alt çizgiye dayalı yazılır. Çalışmada notaya alınan ses aşağıdaki gibi ifade edilerek gösterilmiştir.

Şekil 5.15 Kasnak Sesi Yazımı

Şekil 5.16 Asma Davulda Kasnak Sesi Görseli

6. TESPİT EDİLEN ORTAK OYUN HAVALARININ ASMA DAVUL ÇALIM YÖNTEMİNE GÖRE NOTASYON YAZILIMI

Gümüşhane yöresi halk oyunlarının analizini yaparken bu ezgilerin hangi çalgılarla, ne şekilde, nasıl bir düzende, ne amaçla icra edildiğinin arşivlenmesini sağlıklı bir biçimde yapılması ancak bir tasnif ve künyeleme sonucunda sağlanacaktır.

Halk Oyunlarının incelenmesinde temel olarak ele alınması gereken üç etken; oyun, ritim ve melodi (ezgi) olmalıdır. Bu üç kavram Halk Oyunları için olmazsa olmazlardır. Daha sonraki ele alınacak başlıklar önem sırasına göre çalınan enstrümanların yapısı, oyunların aldıkları adlar, oynandığı yerler, oyuncu cinsiyeti, oynanma biçimi ve geleneği ve varsa kullanılan araç gereçlerdir.

Oyunlar notaya alınırken sadece çalan kişinin icrasına göre değil diğer mahalli müzisyenler de dinlenerek ortak bir müzik cümlesiyle notaya alınmıştır. Oyun müzikleri notaya alınırken La sesi karar kabul edilerek notaya alınacaktır. Bunun sebebi rahatlıkla okunup icra edilmesi ve yaygınlaşması daha kolay olacağı içindir. Oyunların ve müziklerin Tempo (metronom) değerlerini batı müziğinde kullanılan hız değerlerine göre belirlenip ifade edilecektir.

6.1. Temur Ağa Oyunu

Tablo 6.1 Temur Ağa Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Temur Ağa
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	4 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♩ = 96
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali, tezeneli, yaylı sazlar
ALDIKLARI ADLAR	Timurağa , Demir ağa
OYUNUN KONUSU	Halay bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Temur Ağa

The first system of music for 'Temur Ağa' consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature has two flats (B-flat and E-flat) and a sharp (F-sharp), resulting in a key signature of one flat (E-flat major). The time signature is common time (C). The treble staff begins with a triplet of eighth notes. The bass staff starts with a whole rest followed by a quarter note, then continues with a rhythmic accompaniment of eighth notes.

The second system continues the musical notation. The treble staff features a triplet of eighth notes followed by a half note. The bass staff maintains the eighth-note accompaniment pattern.

The third system of music shows the treble staff with a triplet of eighth notes and a half note. The bass staff continues with the eighth-note accompaniment.

The fourth system continues the musical notation. The treble staff features a triplet of eighth notes and a half note. The bass staff maintains the eighth-note accompaniment.

The fifth system of music shows the treble staff with a triplet of eighth notes and a half note. The bass staff continues with the eighth-note accompaniment.

The sixth system continues the musical notation. The treble staff features a triplet of eighth notes and a half note. The bass staff maintains the eighth-note accompaniment.

The seventh system of music shows the treble staff with a triplet of eighth notes and a half note. The bass staff continues with the eighth-note accompaniment.

First system of musical notation. The upper staff is in treble clef with a key signature of one flat and one sharp (B-flat major/D minor) and a 3/2 time signature. It features a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a triplet of eighth notes. The lower staff is in bass clef and provides a rhythmic accompaniment with eighth and sixteenth notes.

Second system of musical notation, continuing the piece with similar melodic and rhythmic patterns in both staves.

Third system of musical notation, featuring a prominent watermark in the background. The notation continues with eighth and sixteenth notes in both staves.

Fourth system of musical notation, maintaining the melodic and rhythmic structure of the previous systems.

Fifth system of musical notation, showing further development of the musical themes.

Sixth system of musical notation, concluding the page with a final melodic phrase and rhythmic accompaniment.

The image displays a musical score for a piece titled "Temur Ağa Oyunu". The score is arranged in six systems, each consisting of a piano (piano) part on the upper staff and a guitar (gitar) part on the lower staff. The key signature is one flat (B-flat) and one sharp (F-sharp), and the time signature is 3/4. The piano part features a melodic line with a triplet of eighth notes in the first measure of each system. The guitar part provides a rhythmic accompaniment with a pattern of eighth and sixteenth notes. A large, faint watermark "YIKK" is visible in the center of the page, overlaid on the middle systems of the score.

Şekil 6.1 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Temur Ağa Oyunu Notası

6.2. Dik Horon Oyunu

Tablo 6.2 Dik Horon Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Dik Horon
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	5 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♪ = 295
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali, yaylı sazlar
ALDIKLARI ADLAR	Urum diki, tik
OYUNUN KONUSU	Yöreye has bir oyundur. Karakteristik özelliklerini taşır.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Horon
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Dik Horon

The musical score for Dik Horon is presented in two systems. The first system shows the beginning of the piece, with a melody line in the treble clef and a rhythmic accompaniment line in the bass clef. The second system continues the melody and accompaniment, ending with a double bar line. The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 5/8. The melody consists of quarter and eighth notes, while the accompaniment features a steady eighth-note pattern.

This image displays a page of musical notation for a piano piece, consisting of eight systems. Each system contains a treble staff and a bass staff, both in the key of B-flat major (one flat). The music is written in a common time signature. The treble staff features a melodic line with various rhythmic values, including eighth and sixteenth notes, and rests. The bass staff provides a harmonic accompaniment, primarily using eighth-note chords and single notes. The notation is clean and professional, with clear staff lines and note heads. The page is numbered 61 at the bottom center.

First system of musical notation. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The lower staff is in bass clef. The music consists of several measures with various note values and rests.

Second system of musical notation. Similar to the first system, it features a treble clef upper staff and a bass clef lower staff. The notation includes a repeat sign in the upper staff.

Third system of musical notation. The upper staff continues with melodic lines, while the lower staff provides a rhythmic accompaniment with eighth notes.

Fourth system of musical notation. The upper staff shows a continuation of the melodic theme, and the lower staff maintains the accompaniment.

Fifth system of musical notation. The upper staff features a series of dotted notes, and the lower staff continues with the accompaniment.

Sixth system of musical notation. The upper staff has a more active melodic line, and the lower staff accompaniment remains consistent.

Seventh system of musical notation. The upper staff concludes with a melodic phrase, and the lower staff provides the final accompaniment for this system.

The image displays a musical score for 'Dik Horon Oyunu'. It is written in B-flat major (two flats) and 2/4 time. The score is organized into seven systems, each consisting of a treble staff and a bass staff. The melody in the treble staff is characterized by eighth and sixteenth notes, frequently beamed together. There are several triplet markings (indicated by a '3' above the notes) and a 5-measure rest. The bass staff provides a rhythmic accompaniment with eighth and sixteenth notes, often in pairs. The piece ends with a double bar line.

Şekil 6.2 (Kaynak: Dursun Kement, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Dik Horon Oyunu Notası

6.3. Dello Oyunu

Tablo 6.3 Dello Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Dello
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	2 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♩ = 115
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali
ALDIKLARI ADLAR	Dello kurban, tello
OYUNUN KONUSU	Halay bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Halay
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Dello

The musical score for Dello is written in 2/4 time and B-flat major. It consists of three systems of music. Each system has a treble clef staff for the melody and a bass clef staff for the accompaniment. The melody is composed of eighth and quarter notes, with some rests. The accompaniment is primarily composed of eighth notes and quarter notes, providing a steady rhythmic foundation. The piece concludes with a final cadence in the treble clef staff.

The image displays a musical score for a piece titled "Dello Oyunu". The score is arranged in six systems, each consisting of a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature is two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 2/4. The melody in the treble staff is characterized by a series of eighth-note patterns, often beamed together, with occasional quarter notes and a final half note. The bass staff provides a steady accompaniment, primarily using eighth-note chords and dyads. The piece concludes with a double bar line and repeat dots in both staves of each system.

Şekil 6.3 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Dello Oyunu Notası

6.4. Hanım Oyunu

Tablo 6.4 Hanım Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Hanım Oyunu
OYNANIŞ YERİ	Kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Kına gecesinde eğlence amaçlı olarak oynanır. Kınayı yakmadan önce tepsi çevirme esnasında.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	9 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♪ = 320
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali
ALDIKLARI ADLAR	Hanım, Canık
OYUNUN KONUSU	Bölge dışın da oynanan bir oyundur. Yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur. Alışa gelmişin dışında farklı şekilde oynanır.
ARAÇ-GEREÇLER	Sini veya kına, şeker dolu tepsi
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Hanım Oyunu

The musical score for Hanım Oyunu is presented in three systems. Each system consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature is two sharps (F# and C#) and the time signature is 9/8. The music is written in a simple, rhythmic style with eighth and quarter notes. The first system shows a melodic line in the treble and a bass line in the bass. The second system continues the melody and bass line. The third system concludes the piece with a final cadence.

First system of musical notation. The upper staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. It contains a melodic line with eighth and quarter notes. The lower staff is in bass clef and contains a bass line with chords and eighth notes.

Second system of musical notation, continuing the melody and bass line from the first system.

Third system of musical notation, continuing the melody and bass line.

Fourth system of musical notation, continuing the melody and bass line.

Fifth system of musical notation, continuing the melody and bass line.

Sixth system of musical notation, continuing the melody and bass line.

Seventh system of musical notation. It begins with a repeat sign (a double bar line with a vertical line and a bow) above the first measure. The melody and bass line continue.

Eighth system of musical notation, continuing the melody and bass line.

Musical score for a piece in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). The score consists of eight systems, each with a vocal line and a piano accompaniment line. The vocal line features a melodic line with some triplets and a final note labeled "son". The piano accompaniment includes chords and rhythmic patterns.

Şekil 6.4 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Hanım Oyunu Notası

6.5. Karabet Oyunu

Tablo 6.5 Karabet Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Karabet
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	12 Zamanlı Kararı: Re Metronom: ♪ = 115
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali
ALDIKLARI ADLAR	Garabet, karabit
OYUNUN KONUSU	Bar bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
Oynanış BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Karabet

The musical notation for Karabet is presented in two systems. Each system consists of a melody line (treble clef) and a bass line (bass clef). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 12/8. The melody line features a sequence of eighth and quarter notes, while the bass line provides a rhythmic accompaniment with eighth and quarter notes. The piece begins with a fermata symbol.

First system of musical notation. The upper staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. The lower staff is in bass clef. The music consists of eighth and sixteenth notes with various accidentals.

Second system of musical notation, continuing the piece with similar rhythmic patterns and accidentals.

Third system of musical notation, featuring a change in the upper staff's key signature to two sharps (F# and C#).

Fourth system of musical notation, continuing the two-sharp key signature.

Fifth system of musical notation, continuing the two-sharp key signature.

Sixth system of musical notation, returning to the one-sharp key signature.

Seventh system of musical notation, continuing the one-sharp key signature.

Eighth system of musical notation, returning to the two-sharp key signature.

The image displays a musical score for a piece titled "Karabet Oyunu". The score is written in a 3/2 time signature and a key signature of one sharp (F#). It consists of five systems, each with a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The treble staff contains a melodic line with various rhythmic values, including eighth and sixteenth notes, and rests. The bass staff contains a harmonic accompaniment, primarily consisting of chords and single notes. The notation includes a variety of note heads, stems, and beams, as well as rests and bar lines. The overall structure is a continuous piece of music.

Şekil 6.5 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Karabet Oyunu Notası

6.6. Sarı Kız Oyunu

Tablo 6.6 Sarı Kız Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Sarı Kız
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır.
MÜZİK YAPISI	5 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♪ = 300
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali
ALDIKLARI ADLAR	Yok
OYUNUN KONUSU	Bar bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Sarı Kız

The musical score for "Sarı Kız" is presented in three systems. Each system consists of a melody line (treble clef) and a rhythmic accompaniment line (bass clef). The key signature is two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 5/8. The melody is characterized by a series of eighth and sixteenth notes, often beamed together. The accompaniment features a steady eighth-note pattern. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

First system of musical notation. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The lower staff is in bass clef. The music consists of four measures. The upper staff features a melody with eighth and sixteenth notes, while the lower staff provides a harmonic accompaniment with chords and eighth notes.

Second system of musical notation, continuing the piece. It follows the same instrumental and key signature as the first system, with four measures of music.

Third system of musical notation, continuing the piece. It follows the same instrumental and key signature as the first system, with four measures of music.

Fourth system of musical notation, continuing the piece. The lower staff in this system features a more active rhythmic pattern with sixteenth-note runs. It follows the same instrumental and key signature as the first system, with four measures of music.

Fifth system of musical notation, continuing the piece. It follows the same instrumental and key signature as the first system, with four measures of music.

Sixth system of musical notation, continuing the piece. It follows the same instrumental and key signature as the first system, with four measures of music.

Seventh system of musical notation. The upper staff begins with a key signature change to one flat (B-flat) and includes a triplet of eighth notes. The lower staff continues with accompaniment. This system contains four measures.

Eighth system of musical notation, concluding the piece. It follows the one-flat key signature from the previous system. The upper staff has a melodic line with a final cadence, and the lower staff provides accompaniment. This system contains four measures.

The image displays a musical score for 'Sarı Kız Oyunu'. It consists of eight systems, each with a treble clef staff for the melody and a grand staff (treble and bass clefs) for the piano accompaniment. The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 3/8. The melody features several triplet markings (indicated by a '3' above the notes) and various rhythmic patterns. The piano accompaniment is highly rhythmic, often using sixteenth-note patterns and chords. The score concludes with a double bar line and repeat signs.

Şekil 6.6 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Sarı Kız Oyunu Notası

6.7. Tamzara Oyunu

Tablo 6.7 Tamzara Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Tamzara
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	9 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♩ = 190
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali
ALDIKLARI ADLAR	Kelkit tamzarası, Damzara
OYUNUN KONUSU	Bar bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Tamzara

The musical score for Tamzara is presented in three systems. Each system consists of a melody line (treble clef) and a bass line (bass clef). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked as 190. The piece is in 9-measure form. The first system contains 3 measures, the second system contains 3 measures, and the third system contains 3 measures. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

The image displays two systems of musical notation for the Tamzara Oyunu. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/3. The first system begins with a treble staff containing a melodic line with a triplet of eighth notes. The bass staff provides a rhythmic accompaniment with eighth and sixteenth notes. The second system continues the melody and accompaniment, ending with a double bar line and repeat dots.

Şekil 6.7 (Kaynak: Ali Kaya, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Tamzara Oyunu Notası

6.8. Sık Sıra Oyunu

Tablo 6.8 Sık Sıra Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Sıksıra
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Erkekler tarafından oynanır.
MÜZİK YAPISI	7 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♪ = 180
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali, yaylı sazlar
ALDIKLARI ADLAR	Sık, sıksaray, sıksara, titretme
OYUNUN KONUSU	Horon bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Horon
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Sık Sıra

The musical notation for Sık Sıra is presented in three systems. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The time signature is 7/16, and the key signature is B minor (two flats). The first system shows the initial melody and accompaniment. The second system continues the melody with a triplet of eighth notes. The third system features a more complex melodic line with sixteenth notes and a triplet of eighth notes. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

First system of musical notation. Treble clef, key signature of one flat and one sharp (B-flat major), and a 3/4 time signature. The music features a melody with eighth and sixteenth notes and a bass line with chords and eighth notes. A first ending bracket is present at the end of the system.

Second system of musical notation. Treble clef, key signature of one flat and one sharp (B-flat major), and a 3/4 time signature. The music features a melody with eighth and sixteenth notes and a bass line with chords and eighth notes.

Third system of musical notation. Treble clef, key signature of one flat and one sharp (B-flat major), and a 3/4 time signature. The music features a melody with eighth and sixteenth notes and a bass line with chords and eighth notes.

Fourth system of musical notation. Treble clef, key signature of one flat and one sharp (B-flat major), and a 3/4 time signature. The music features a melody with eighth and sixteenth notes and a bass line with chords and eighth notes. A first ending bracket labeled "1." is present at the end of the system.

Fifth system of musical notation. Treble clef, key signature of one flat and one sharp (B-flat major), and a 3/4 time signature. The music features a melody with eighth and sixteenth notes and a bass line with chords and eighth notes. A second ending bracket labeled "2." is present at the beginning of the system.

Sixth system of musical notation. Treble clef, key signature of one flat and one sharp (B-flat major), and a 3/4 time signature. The music features a melody with eighth and sixteenth notes and a bass line with chords and eighth notes.

Seventh system of musical notation. Treble clef, key signature of one flat and one sharp (B-flat major), and a 3/4 time signature. The music features a melody with eighth and sixteenth notes and a bass line with chords and eighth notes.

Eighth system of musical notation. Treble clef, key signature of one flat and one sharp (B-flat major), and a 3/4 time signature. The music features a melody with eighth and sixteenth notes and a bass line with chords and eighth notes.

First system of musical notation. The upper staff is in treble clef with a key signature of one flat and one sharp (B-flat major/D minor) and a 3/4 time signature. It features a melodic line with eighth-note triplets and sixteenth-note patterns. The lower staff is in bass clef, providing a harmonic accompaniment with chords and eighth-note patterns.

Second system of musical notation, continuing the piece with similar melodic and harmonic structures in both staves.

Third system of musical notation, showing further development of the melodic and harmonic themes.

Fourth system of musical notation, maintaining the rhythmic and melodic motifs.

Fifth system of musical notation, continuing the musical progression.

Sixth system of musical notation, showing the ongoing melodic and harmonic development.

Seventh system of musical notation, continuing the piece.

Eighth system of musical notation, concluding the page's musical content.

The image shows a musical score for a piece titled 'Sık Sıra Oyunu' by Nedim Saraç. The score is written in a key signature of one flat and one sharp (F# and C), and a 3/4 time signature. It consists of three systems of music. Each system has a treble clef staff and a bass clef staff. The first system starts with a triplet of eighth notes in the treble staff and a triplet of eighth notes in the bass staff. The second system continues the melody and accompaniment. The third system ends with a 'rall...' marking above the final measure.

Şekil 6.8 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Sık Sıra Oyunu Notası

6.9. Hanım Barı Oyunu

Tablo 6.9 Hanım Barı Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Hanım Barı
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	5 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♩ = 290
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali, yaylı sazlar
ALDIKLARI ADLAR	Yok
OYUNUN KONUSU	Halay bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Hanım Barı

The musical score for Hanım Barı is presented in a 5/8 time signature with a key signature of one flat (B-flat). The score is written for a melody and a bass line, with a repeat sign at the beginning. The melody is written in a treble clef, and the bass line is written in a bass clef. The score consists of three systems of music, each with a melody line and a bass line. The first system starts with a repeat sign and a key signature change to one flat. The melody is written in a treble clef, and the bass line is written in a bass clef. The second system continues the melody and bass line. The third system concludes the piece.

The image displays a musical score for "Hanım Barı Oyunu Notası". It is written in B-flat major (two flats) and 2/4 time. The score is organized into seven systems, each with a treble clef staff for the melody and a bass clef staff for the accompaniment. The melody begins with a quarter note G4, followed by eighth notes A4-B4, quarter notes C5-B4, and quarter notes A4-G4. A repeat sign follows. The second system features a triplet of eighth notes (G4-A4-B4) in the melody. The accompaniment consists of eighth notes in the bass clef, often beamed in pairs. The score concludes with a double bar line and a fermata in the final measure of the seventh system.

Şekil 6.9 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Hanım Barı Oyunu Notası

6.10. Üç Ayak Oyunu

Tablo 6.10 Üç Ayak Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Üç Ayak
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	4 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♩ = 110
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali
ALDIKLARI ADLAR	Yok
OYUNUN KONUSU	Halay bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Halay
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Üç Ayak

The musical score for Üç Ayak is presented in three systems. Each system consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The time signature is 4/4, and the key signature is one flat (B-flat). The first system begins with a treble clef staff containing a series of eighth and sixteenth notes, followed by a bass clef staff with a similar rhythmic pattern. The second and third systems follow a similar structure, with the treble clef staff playing a melodic line and the bass clef staff providing a rhythmic accompaniment. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

Şekil 6.10 (Kaynak: Nedim Saraç, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Üç Ayak Oyunu Notası

6.11. Daldala Oyunu

Tablo 6.11 Daldala Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Daldala
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	5 Zamanlı Kararı: Re Metronom: ♩ = 313
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali
ALDIKLARI ADLAR	Dal dala
OYUNUN KONUSU	Bar bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Daldala

The musical score for Daldala is presented in three systems. Each system consists of two staves: a treble clef staff for the melody and a bass clef staff for the accompaniment. The time signature is 5/8 and the key signature is B-flat major. The melody is a sequence of notes: G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The accompaniment is a sequence of notes: G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The score is divided into three systems, each with a treble clef and a bass clef. The first system starts with a treble clef and a bass clef. The second system starts with a treble clef and a bass clef. The third system starts with a treble clef and a bass clef. The score is written in a 5/8 time signature and a B-flat major key signature.

The image displays a musical score for 'Daldala Oyunu' in 3/4 time. It consists of three systems of music, each with a treble staff and a bass staff. The first system shows a treble staff with a melody of quarter and eighth notes, and a bass staff with a rhythmic accompaniment of eighth notes. The second system features a treble staff with a melody including a triplet of eighth notes and a fermata over the final note, and a bass staff with a rhythmic accompaniment. The third system continues the melody and accompaniment, ending with a fermata over the final note. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 3/4.

Şekil 6.11 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Daldala Oyunu Notası

6.12. Dizden Kıрма Oyunu

Tablo 6.12 Dizden Kıрма Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Dizden Kıрма
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	5 Zamanlı Kararı: Re Metronom: ♩ = 315
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali, yaylı sazlar
ALDIKLARI ADLAR	Vasilinin diki
OYUNUN KONUSU	Horon bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Dizden Kıрма

The musical notation for Dizden Kıрма is presented in three systems. Each system consists of a melody line (treble clef) and a bass line (bass clef). The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 5/8. The first system begins with a repeat sign and a fermata. The second system continues the melody and bass line. The third system ends with a double bar line and a fermata.

The image displays a musical score for a piece titled "Dizden Kıırma Oyunu". The score is written in B-flat major (one flat) and 2/4 time. It consists of ten systems, each with a treble and bass staff. The melody is primarily eighth-note based, with some sixteenth-note passages. The bass line features a consistent eighth-note accompaniment. The piece concludes with a double bar line and a fermata symbol.

Şekil 6.12 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Dizden Kıırma Oyunu Notası

6.13. Beş Ayak Oyunu

Tablo 6.13 Beş Ayak Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Beş Ayak
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	5 Zamanlı Kararı: La Metronom: ♩ = 315
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali, yaylı sazlar
ALDIKLARI ADLAR	Havva Hatun
OYUNUN KONUSU	Bar bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Beş Ayak

The musical score for Beş Ayak is presented in three systems. Each system consists of two staves: a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The time signature is 5/8, and the key signature is one flat (B-flat). The first system begins with a treble clef and a key signature of one flat, followed by a bass clef. The second system continues with the same clefs and key signature. The third system ends with a treble clef and a key signature of one flat, followed by a bass clef. The music is written in a rhythmic style with many eighth and sixteenth notes, and includes a repeat sign and a fermata.

Şekil 6.13 (Kaynak: Özcan Demirci, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Beş Ayak Oyunu Notası

6.14. Güzeller Oyunu

Tablo 6.14 Güzeller Oyunu Künyesi

OYUNUN ADI	Güzeller
OYNANIŞ YERİ	Açık alan, kapalı alan
OYNANIŞ NEDENİ	Sahne ortamı, bayram, düğün, kına gecesi gibi yerlerde eğlence amaçlı olarak oynanır.
OYUNCU CİNSİYETİ	Bayanlar ve erkekler tarafından oynanır
MÜZİK YAPISI	5 Zamanlı Kararı: Re Metronom: ♩ = 290
ÇALGILARIN YAPISI	Üflemeli, vurmali, yaylı sazlar
ALDIKLARI ADLAR	Yok
OYUNUN KONUSU	Bar bölgesinde oynanan bir oyundur ve yöreye sonradan girmiş ve benimsenmiş bir oyundur.
ARAÇ-GEREÇLER	Yok
OYNANMAGELENEĞİ	Bar
OYNANIŞ BİÇİMİ	Yarım daire, düz sıra şeklinde oynanır

Güzeller

The image displays a musical score for the 'Güzeller' game. It consists of three systems of music. Each system has a melody line on a treble clef staff and a rhythmic accompaniment line on a bass clef staff. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 5/8. The melody line starts with a treble clef and a key signature of one flat. The rhythmic accompaniment line starts with a bass clef and a key signature of one flat. The score is written in a standard musical notation style, with notes, rests, and bar lines clearly visible.

The image displays a musical score for a piece titled "Güzeller Oyunu". The score is written in 3/4 time and consists of five systems of music. Each system includes a treble clef staff with a key signature of one flat (B-flat) and a bass clef staff. The melody is primarily composed of eighth and sixteenth notes, with several triplet markings (indicated by a '3' above the notes) in the treble staff. The accompaniment in the bass staff features a steady eighth-note pattern. A repeat sign (double bar line with two dots) is present at the beginning of the second system. The score concludes with a double bar line and a fermata symbol (a stylized 'S' with a vertical line) at the end of the fifth system.

Şekil 6.14 (Kaynak: Dursun Kement, Notaya Alan Ünsal Yıldız) Güzeller Oyunu Notası

7. SONUÇ

“Gümüşhane İlinde Tespit Edilen Ortak Oyun Havalarının Asma Davul Çalım Tekniğine Göre Notasyon Yazılımı” adlı tez çalışmamızda, yörenin içinde bulunduğu Kelkit vadisinin coğrafi sınırlarındaki yakın iller, ilçeler ve köylerden göç yolu ile gelenler, evlilikler, ticari alışverişlerin önemli rol oynadığı tespit edilmiştir.

Coğrafi olarak Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Gümüşhane tarihi; Medler, Sümerler, Hititler, Persler, Ruslar ve Osmanlı gibi birçok büyük ulusa ev sahipliği yapmış ve izlerini taşımaktadır. Kültürel zenginliği olan el zanaatlarından zilli kilim, gudu işçiliği gibi yöresel el işleri halen halk evlerinde yaşatılmaktadır.

Yörede gözlemlenen halk oyunu türleri halay, bar ve horon formunda oldukları tespit edilmiştir. Bu türler başka illerde de oynanmasına rağmen yörede farklı adlarla da söylenmektedir. Elâzığ ilinde “Demir ağa” ismiyle bilinen oyun Gümüşhane ilinde “Temur ağa” adıyla geçmekte olduğu tespit edilmiştir. Başka bir örnek ise Erzincan ilinde “Erzincan düzü” ismiyle bilinen oyunun Gümüşhane’de hanımların icrasından dolayı “hanım oyunu” olarak adlandırılmıştır. İlde halen bilinen ve oynanan diğer oyunlar da icra biçimleri geçmişleri ve usul süreleri verilerek anlatılmış ve kayıt altına alınmıştır.

Oyunlar düğün, kına ve asker uğurlamalarında oynanmaktadır. Kapalı ve açık alanda icra edilen oyunların, Kapalı alanlarda daha yoğun olarak kadınların, açık alanlarda da genellikle erkeklerin oynadığı görülmüştür. Oyunlara çoğunlukla davul ve zurnanın nadiren diğer yöresel çalgıların eşlik ettiği tespit edilmiştir. Yörede oyunların karakteristik özelliğinin, omuz sallayarak ve dizden kırılarak icra edildiği gözlemlenmiştir.

İşte Gümüşhane ilinin bu denli renkli ve zengin kültürü yapılan bu çalışmanın temel amacı ve öneminin yörede birlikte çalınarak icra edilen iki önemli sazın, asma davul ve zurnanın notaya alınmasına kaynak oluşturmuştur. Bu sazların yapısal özellikleri, tarih içindeki gelişimi çalışmada aktarılmıştır. İcra edilen melodi ve ritmik yapıların, sazlardan çıkardığı sesler belirtilmiştir. Ezgiler yöredekiler tarafından bilinmesine rağmen icralarında farklılıklara rastlanmıştır. Ezgilerin diktesinde aynı

ritim ölçülerini tekrar yazmak yerine en çok kullanılan ritim ölçülerinin ve motifler esas alınmıştır.

Gümüşhane yöresinin ortak oyun havalarında; 2, 4, 5, 7, 9 ve 12 zamanlı usullere rastlanmıştır. Bu usuller içerisinde sırasıyla, 5/8'lik 7/8'lik ve 9/8'lik usullerin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Bu usullerin metrik dizemlerine bakıldığı zaman, 5/8 (3+2) ya da (2+3), 9/8 (2+2+2+3), 7/8 (2+2+3) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Yöre ezgilerinde en fazla la kararlı, re kararlı, si kararlı ve do kararlı dizilerin kullanıldığı görülmektedir.

Eserler yörede oynanış yeri, nedeni, oyuncu cinsiyeti, müzik yapısı, çalgıların yapısı, oyunun türü, konusu, aldığı diğer adlar ve varsa kullanılan araç gereçler başlıklar ile künyelendirilmiş bütünlük içinde notaları ile verilmiştir. Özellikle Asma davul notasyonu ayrı bir şekilde incelenmiştir. Okuması ve uygulaması en uygun, anlaşılır, basit ve rahat olanı yapılan çalışmalar arasından incelenerek, bireysel gösterimlerimle uyarlanıp notaya alınmıştır. Şahısların yöresel kaynaklarda Gümüşhane ili halk oyunları ezgilerinin ritmik yapılarının, asma davul ile nasıl icra edildiği hakkında kaynak oluşturmuştur. Yörede yok olmaya yüz tutmuş davul icracılığının yaşatılması namına bir kaynak olması sağlanmıştır. Enstrümanlar çift porte üzerinde notaya alınarak gösterilmiştir. Bu teknik ile yazılan tezler, kitaplar ve çalışmalar incelenerek, uyarlanarak ve geliştirilerek davuldan çıkan sesleri yansıtması özelliği ile en kullanışlı olan yazım tarzı çalışmada yer almıştır. Bu notasyon çalışması eserlerde birlikte icra edilen ritim enstrümanının yani davulun icra özelliklerinin de kayıt altına alınıp arşivlenmesi açısından önem arz etmektedir.

8. KAYNAKLAR

Kitaplar:

Arel, H.S. (1968). *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*. İstanbul: İleri Türk Musikisi Konservatuvarı Yayınları: 2. Hüsni Tabiat Matbaası.

Çobanoğlu, Ö. (2000). *Türk Dünyası Sosyo-Kültürel Bağlamında Nevruz Bayramının Yapısal Ve İşlevsel Bakımdan Halk Bilimsel çözümlemesi*. Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Hagem Yayınları.

Dinçol, B. (1999). *Eski Ön Asya Ve Mısır'da Müzik*. İstanbul: Ege Yayıncılık.

Emnalar, A. (1998). *Türk Halk Müziği Ve Nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Basım Evi.

Gazimihal, M. R. (1975). *Türk Nefesli Çalgıları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

Gazimihal, M. R. (1997). *Türk Halk Oyunları Kataloğu*. II. Cilt, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, THK Basımevi.

Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (26. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Kösemihal, M. R. (1978). *1300 Yılında Dede Korkut. Müsiki Mecmuası*.

Sivrikaya, S. (2002). *Notalarıyla Elâzığ Yöresi Halk Oyunları Müzikleri*. Elâzığ: Kültür Ve Yardımlaşma Derneği Yayınları.

Özkan, İ.H. (2010). *Türk Müsiki Nazariyatı ve Usûlleri*. (10. Basım). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.

Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi*. Ankara: TTK. Yayıncılık.

Tüfekçi, N. (1982). *Yurt Ansiklopedisi*. (Cilt 2). İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

Tüfekçi, N. (1982). *Yurt Ansiklopedisi*, (Cilt 5). İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

Üçüncüoğlu, A.G. (2008). *Maden Yurdu Gümüşhane*. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi.

Patton, Q. M. (1987). *How To Use Qualitative Methods In Evaluation*. London: Sage Pub.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Anadol C., Abbaslı N. ve Abbasova F. (2007). *Türk Kültürü Ve Medeniyeti*. İstanbul: Bilge Karınca Yayın Evi.

Çeviri kitaplar

Fisher, E. (2012). *Sanatın Gerekliliği*. Çapan, C. (çev.). İstanbul: Sözcükler Yayınevi.

Tezler:

Akdemir, M. (2011). *Bendir Çalgısının Profesyonel Performansına Yönelik Metodolojik Bir Yaklaşım*. İstanbul: T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Türk Musikisi Programı.

Oldaç, B. (2000). *Geleneksel Türk Müziğinde Varolan Usullere Göre Asma Davul Çalım Metodu*. İzmir: T.C. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı.

Şahin, M. (2009). *Türk Halk Oyunları Türlerine Göre Asma Davulun İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kişisel Görüşmeler:

Aydın, A. Aktaran: Ünsal Yıldız, Şiran İlçesi Kırıntı Köyü Sakini. “Yöre Kültürü Oyunları” konulu kişisel görüşme. 26 Nisan 2019. İstanbul.

Kavrazlı, A. Aktaran: Ünsal Yıldız, Merkez İlçesi Sakini. “Yöre Kültürü Oyunları” konulu kişisel görüşme. 26 Nisan 2019. İstanbul.

Ses Kaynakları

Kaya, A. (2018). *Davul Zurna Kelkit Vadisi Oyun Havaları*. (Spotify). İstanbul: Umut Plak

Kement, D. (2005). *Dursun Kement ile Anadolu'dan Ezgiler*. (Spotify). İstanbul: Aze Müzik

Saraç, N. (2013). *Gümüşhane ve Kelkit Halk Oyunları*. (Spotify). İstanbul: Halk Müzik Yapım

Saraç, N. (2011). *Gümüş Ezgiler*. (Spotify). İstanbul: Atlas Pazarlama

Demirci, Ö. ve Kınalı, A. (2013). *Gümüşhane Yöresel Halk Oyunları*. (Spotify). İstanbul: Halk Müzik Yapım

9. EKLER

9.1. EK 1: Şiran İlçesi Kırıntı Köyü Sakini Safiye Aydın İle Görüşme

Gümüşhane ilin de yörenizi tanıttın sorusunun nasıl cevaplırsınız?

Bizim neslimiz için kültürel geçmiş korunmuştur diyebiliriz. Çoğu geleneğimizi, zanaatımızı öncekilerden devralıp yapmaya devam ettik. Çocuklarımıza da aktarmaya çalıştık olduğu kadarı ile. Mesela bunlar; Düğünler, konak, sayı sayma, hicri yılbaşı, silah atma, atla gelin alma, sağdıç olma, avuz yedirme, hona gitme, erfeneler, himan oyunu, şenlikler, burgu babaya gitmek, cemler, düğünlerde sini alama, sini oyunu, külek yapma, zilli kilim yapma, sepet yapma gibi.

Herhangi Birini Anlatabilir misin?

Zilli Kilimi anlatayım uzun yıllar bende yaptım. Zilli kilim orta Asya Türklerine dayanır. O zamanlarda mı bilmem bizde zilu da derler zilli kilime. Kalın dokuma olduğu ve zahmeti çok olduğu için şimdi çok yapan bulunmaz. Asırlar öncesinden ninelerimiz köylerimizde örüyordu bu kilimleri. Daha büyük tahta tezgahlarda daha büyük örülüyordu. Şimdi günümüzde küçük hediyelik eşyalar halinde örmeye devam ediyorlar.

Düğünler, Eğlenceler Nasıl Olur Neler Yapılır?

Düğünlerde, kına gecelerinde, Yılbaşı, asker uğurlamada genelde davul zurna ya da kemençe eşliğinde oyunlar oynarız. Bunun dışında yöresel adetlerimiz vardır. Örneğin kınada sini çevirme oynarız. Maniler söyleriz. Bazen kız evinde kına yakılacağı zaman, asker gönderilirken cenazede yakınlarının üzüntüsü dillendirilir. Karısı çocuğu anası gibi ağıt yakılır.

Ağıt;

Tabakta portakalsın
Sözümüz burada kalsın
Yılda bir gel üstüme
Toprağım kokun alsın

Oyunların Özel Kuralları Var mıdır?

Özel kural olarak söylenir mi? Bilmem ama köyde iyi oyun oynayanlar düğünlere özel davet edilir ve bunların oynaması için özel müzisyenler getirilirdi. İyi çalan adamlar bulunur, yoksa zaten o düğün güzel olmaz. Müzisyen Bulmadığımızda da biz yaparız o işi. Kına gecelerinde çalacak kemençe zurna bulamazsak, birimiz leğen tef ne bulursak çalar, söyler oynarız. Bir baş çeken vardır. Oyunu en iyi bilen ve oynayandır. Genelde o düğünde şenlikte yaşlı ve iyi bilen varsa o başa geçer. Elinde mendili olur. Oyunun al aşağı kısmında “hu huuuh”, “aaaah” diye bağır topluca çöküp kalkılır.

Oyunların bir oynanma sırası var mıdır?

Bir sırası var tabi ama çalan kişiye, oyunun ne kadar bilindiği, istendiği de önemli herkes her oyunu bilmiyor hatırlamıyor eskisi gibi. Oyunlar; Güzeller, sarı kız, cıngıllım, karabit, hanım havası, tik horon oynanır. Ağır başlayıp en hızlısı sonda oynanır.

9.2. EK 2: Merkez İlçesi Sakini Gülperi Kavrazlı İle Görüşme

Gümüşhane ilin de yörenizi tanıtın sorusunun nasıl cevaplırsınız?

Biz Gavrazlılar, Kürtün' ün Ekinciler eski adı Çerçür köyünden gelmeyiz. Çepni türküyüz. Eskiden bir ayaklanma olmuş Osmanlı sürmüş bizi bizde dağılmışız merkeze, Şiran'a falan. Ağaç Eşya yapmakta iyiyizdir. Eskiden Külek yapardık. Peynirin yağın konduğu kaplar bunlar. Yöresel geleneklerimiz vardır. Düğün, kına, bulgur çekme, harmana gitmek, yıldız göllerine anuk toplamaya gitmek, oyunlarımız var. Pıspıs oyunu vardır. Gençlerin birbirlerine göz ettiği Geniş bir örtü altına saklanan ellerde ufak (taş, toka, vb.) elden ele verilir ve biri tarafından saklanır. Daha sonra örtü kaldırılır ve ebe tarafından kimde olduğu bulunmaya çalışılır. Ebe doğruyu bulursa diğer kişi onun yerine geçer ve oyun başa dönerek devam eder. Daha çok gençler arasında oynanır. Gençler arasında duygusal bağlarda kurulmasına vesile olur.

Düğünler, Eğlenceler Nasıl Olur Neler Yapılır?

Eğlence olarak da hem de adak adamaya, Şiran ilçesinde bulunan Kırıntı yaylasının zirvesindeki Burga baba mezarına gidilir. Bulunduğu alanda adak kurbanlar kesilir. Davul zurna eşliğinde şenlikler yapılır. Buraya çıkarken de oyun oynaya oynaya çıkılır. Oyunlara ilk olarak dizden kırma ile başlarız. Elle ele tutularak oynanır alaşağı kısımları vardır. Yine Torul ilçesi Artabel köyünde yıldız göllerine (kara göller) anuk otu toplamak için gençler topluca davul zurna eşliğinde şenlik edasıyla gidilir.

Yöresel Giyiminizi Nasıl Anlatırsınız?

Erkek kıyafetleri: Ayakkabı yerine, çarık daha sonraki dönemlerde cizlavit, Trabzon lastiği veya kabaralı kundura. Körüklü pantolon, şalvar, göynek, iç don, kapalı yelek, yelek cepken, aba fes veya kukulat kemer, kuşak yün çorap. Aksesuarlar: gümüş hamaylı, pazvat muska (gümüş kap içinde), gümüş köstek.

Kadın kıyafetleri: Mintan, üç etek, tuman giyildiği gibi önemli günlerde kirepteşan kumaştan su taşı ile süslenmiş fenerli pembe elbiseler giyerdik. Elbisenin üzerine kuşak ipek peştamal bağlardık. Başımıza vala dediğimiz eşarp bağlardık. Ayağımıza yün çorap, nakışlı yün çorap, Trabzon lastiği veya çapla giyerdik. Aksesuarlar: gerdanlık, gümüş kemer, gümüş küpe, gümüş hamaylı. Ayrıca düğünlerde erkek tarafını temsil eden kadınlar kara çarşafı süsleyerek gelin almaya giderlerdi buda bize özgü bir adettir.

10. ÖZGEÇMİŞ

ÜNSAL YILDIZ

İstanbul/Bakırköy 26.04.1988 doğumlu. Halen T.C. İstanbul Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği(Tezli) Yüksek Lisans yapmaktadır.

Öğrenim durumu

1994-2002 yılları arasında İstanbul Fatih Hekimoğlu Ali paşa İ.Ö.Okulun da ilköğretim eğitimi, 2000-2001 yılları arasında T.C. İstanbul Fatih İlçesi Özel Arif Sağ Müzik Kursu(ASM) Temel Eğitimi, 2002-2003 yılları arasında T.C. İstanbul Fatih İlçesi Özel Arif Sağ Müzik Kursu(ASM) Tekamül Eğitimi, 2002-2006 yılları arasında T.C. İstanbul Fatih İlçesi Davut Paşa Lisesi (Süper Lise) Lise eğitimi,2006-2010 yılları arasında T.C. İstanbul Haliç Üniversitesi Konservatuar Türk Musikisi Halk Müziği Bölümü Lisan Eğitimi, 2006 yılında itibaren T.C. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İktisat Bölümü öğrencisi, 2015 yılında İ.Ü. Hasan Ali Yücel Fak. Pedagojik Formasyon Eğitimini Bitirdi.

Ders verdiği Yerler

2008-2011 Tını Müzik Merkezinde Solfej, Bağlama, Üslup Repertuar, Ritim perküsyon öğretmenliği ve kişiye özel eğitim.

Çalıştığı Kurum

2011 yılından beri İstanbul Orkestralar Şube Müdürlüğü Türk Halk Müziği Topluluğu

Etkinlikler

5 Ekim 2002 Bin Yılın Türküsü (Bağlama ile Eşlik), 2006 KASDAV Liseler Arası Müzik Yarışması Jüri Özel Ödülü, 2006 T.C. İstanbul Fatih İlçesi Davut Paşa Lisesi Teşekkür Belgesi , 2006 Haliç Üniversitesi Ümit YILMAZ ve Öğrencileri Türk Halk Müziği Konseri, 2008 Haliç Üniversitesi Türk Halk Müziği Topluluğu Konseri (Sanat Yönetmeni: Yücel PAŞMAKÇI , Şef : Adem SEVİNÇ , 2008 Haliç Üniversitesi

Müzik kulübü Gençlik orkestrası konseri (İstanbul Valiliği ,Sultan Ahmet meydanı – Bağlama Ve Ritim Perküsyon), 2008 Haliç Üniversitesi Ümit YILMAZ ve Öğrencileri Türk Halk Müziği Konseri, 2009 Haliç Üniversitesi , 2009 Haliç Üniversitesi Alaettin YAVAŞCA Eserleri Konseri, 2010 Gümüşhane Şiran İlçesi KIRINTI Köyü Kültür Ve Yardımlaşma Derneği THM Korosu Konseri (Şef-Ünsal Yıldız), 2010 Haliç Üniversitesi Öğrenciden Öğrenciye Konseri (Şef –Ünsal Yıldız ve Bağlama Sanatçılığı),2010 Tuzla İdris Güllüce Kültür Merkezi Haliç Üniversitesi Mezunları Türk Halk Müziği Topluluğu konseri , 2011 T.C. Zeytinburnu Kaymakamlığı Zeytinburnu Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi T.B.M.M Açılışı 91. Yıl Dönümü Konseri ve İstanbul Orkestralar Şube Müdürlüğü Türk Halk Müziği Topluluğu ile ülke içinde ve dışında sayısız konserler.

İletişim

GSM: 0544 – 333 94 92

e – mail: unsalyildiz29@gmail.com